

T.C.
Avrasya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Yerel Yönetimler Bilim Dalı

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE'YE MALİ
YARDIM VE DESTEKLERİ: RİZE ÖRNEĞİ**

Alaattin GÜNGÖRDÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2019

TRABZON

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE'YE MALİ YARDIM
VE DESTEKLERİ: RİZE ÖRNEĞİ**

Alaattin GÜNGÖRDÜ

**Avrasya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Yerel Yönetimler Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ÖZGÜN

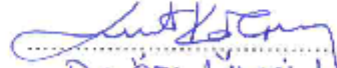
Mayıs 2019

TRABZON

TEZ ONAY FORMU

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yerel Yönetimler Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Alaattin GÜNGÖRDÜ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ÖZGÜN yönetiminde hazırlanan "Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Mali Yardım ve Destekleri: Rize Örneği" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 02/05/2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

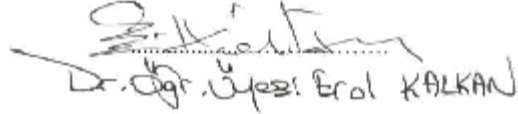
Dr. Öğr. Üyesi Havvat KALKAN

Jüri-Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ÖZGÜN

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Erol KALKAN

Tez savunması ile ilgili yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

Prof. Dr. Talahat Güçer

ETİK BEYAN SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırılmasının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

02/05/2019

İmza

Alaattin Güngördü

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE'YE MALİ YARDIM VE DESTEKLERİ: RİZE ÖRNEĞİ

Güngördü, Alaattin, “Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Mali Yardım ve Destekleri: Rize Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2019.

Tarihsel süreçte Avrupa Birliği'nin mali yardım ve desteklerinin, birliğin kuruluş sözleşmelerinin ilk zamanlarına kadar dayandığı görülür. Avrupa Birliği'nin mali yardımlarının kapsamı zamanla genişlemiştir. Takip eden dönemlerde ise, Avrupa Birliği aday ülkeleri ve üye ülkelerinde, büyüme ve gelişmişlik seviyelerinin birbirine yaklaştırılması amacıyla Avrupa Birliği tarafından hibe ve yardımlar yapılmaktadır. Bu pencereden bakıldığında, 1990'lı yılların sonlarından itibaren aday ülke statüsüne gelen Türkiye'ye yönelik hibe, kredi, yardım ve destek programlarının gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini araştırmaktır. Bu bağlamda Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen Rize Valiliği, Rize Belediyesi, Rize Ticaret ve Sanayi Odası, İl Özel İdaresi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde görev yapan toplam yedi kişi üzerinden veriler toplanmış, yorum ve değerlendirmeler yapılarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup, çalışma grubuna dâhil edilen yedi kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze görüşme yapılmış, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Elde edilen verilere göre, yapılan proje sayısının yetersiz olması, AB projelerinin zor olması, nitelikli personel eksikliği ve Rize ilinin coğrafi konumu nedeniyle katılımcıların çoğu Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların yeterli olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların tamamına yakını, Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini olumlu etkilediğini düşünürken, sosyo-kültürel hayata olumlu etkisinin olmadığını ifade etmektedir. Buna ek olarak, tarım ve hayvancılık, ulaşım,

su, istihdam, yöresel mimari gibi konularda projeler üretilerek Rize iline yapılan mali yardımların artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Proje, Mali Yardım, Nitel Araştırma, Türkiye, Rize.

ABSTRACT

THE EUROPEAN UNION'S FINANCIAL ASSISTANCE AND SUPPORT TO TURKEY: RIZE EXAMPLE

Güngördü, Alaattin, “The European Union’s Financial Assistance and Support to Turkey: Rize Example”, Master Thesis, Trabzon, 2019.

In the historical process, it is seen that the financial assistance and support of the European Union dates back to the early days of the foundation contracts. The scope of the financial assistance of the European Union has expanded over time. In the following periods, European Union candidate countries and their member countries, grants and aids are provided by the European Union in order to bring growth and development levels closer together. From this angle, since the late 1990s when Turkey was granted the candidate country status; credit has been realized in the assistance and support programs.

The aim of this study is to investigate the effects of the financial aid to Rize by the European Union on the socio- cultural development and economic development of Rize. In this context, data were collected from seven operating stake holders who are interested in European Union projects working for Rize Governorate, Rize Municipality, Rize Chamber of Commerce and Industry, Special Provincial Administration and Recep Tayyip Erdoğan University. The research was carried out by a qualitative research method, and seven people were interviewed face-to-face by the use of the semi-structured interview form.

According to the obtained data, due to insufficient number of projects, difficulty of EU projects, lack of qualified personnel and geographical location of Rize province; most of the participants share the idea that financial assistance to Rize by European Union is not enough. Almost all of the participants stated that the financial assistance provided to Rize by European Union had a positive effect on the level of economic development of the province and however these aids did not have a positive effect on the socio- cultural life. In addition, projects on agriculture and animal husbandry, transportation, water, employment, regional architecture

have been produced and it has been concluded that financial assistance to the province of Rize should be increased.

Keywords: European Union, Project, Financial Aid, Qualitative Research Turkey, Rize.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimi tez aşamasında bana yol gösteren, benden bilgi, deneyim ve tecrübelerini esirgemeyen, çok değerli görüş ve önerilerini benimle her an paylaşan değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Cengiz Özgün'e, yüksek lisans ders aşamasında derslerine katılabildiğim için büyük mutluluk duyduğum, kendisini örnek aldığım ve bu alanda duayen olarak gördüğüm çok kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Levent Kalyon'a, yüksek lisans eğitimim boyunca ders ve tez aşamasında kendisinden istifade ettiğim, yapıcı ve yol gösterici yaklaşımlarıyla desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Burak Hergüner'e, engin bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, kendisini tanımaktan mutluluk duyduğum Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erol Kalkan'a, yüksek lisans ders aşamasında derslerimize katılan tüm hocalarımıza, yüksek lisans eğitimi boyunca derslerimizde birbirimize katkı sağladığımız ve arkadaşlık yaptığımız sevgili öğrenci arkadaşlarıma, fikirleriyle ve çevirileriyle desteğini esirgemeyen değerli dostum Öğr. Gör. Faruk Sadıç'a, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı yetkililerine, Rize Valiliği AB Ofisi yetkililerine, Rize Belediyesi Plan Proje Müdürlüğü'ne, veri toplama aşamasında araştırmaya katkıda bulunan tüm katılımcılara, akademik bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yanımda olan ve her türlü yardımını benden esirgemeyen çok değerli eşime, yüksek lisans eğitiminin son döneminde dünyaya gelen ve henüz 8 aylık olan biricik oğluma, ahiret yurduna göç etmiş bulunan ve bugünlere gelmemde en önemli rolü olan merhume çok değerli annem Sevil Güngördü'ye içtenlikle teşekkür ederim.

Alaattin GÜNGÖRDÜ

02/05/2019

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Abstract	iii
Teşekkür	v
İçindekiler	vi
Tablolar Dizini	x
Simge ve Kısaltmalar Dizini	xii
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Yerel Yönetim Kavramı	3
1.2. Türkiye’de Yerel Yönetim Yapıları	4
1.3. Avrupa Birliği’nde Yerel Yönetimler ve Türkiye	5

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TÜRKİYE’YE YÖNELİK MALİ YARDIMLARI

2.1. Hedefi ve Önemi	9
2.2. Büyüklüğü ve İçeriği	10
2.3. Mali Yardımlarda Öncelik Verilen Alanlar	15
2.4. IPA Mali Yardım Projeleri ve İlgili Kuruluşlara Genel Bir Bakış.....	16
2.5. Bölgesel Kalkınma Desteği	19
2.6. Kırsal Kalkınma Desteği	20
2.7. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi İçin Proje Destekleri.....	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BELEDİYELERE YÖNELİK MALİ
YARDIMLARI

3.1. Hedefi ve Önemi	22
3.2. MEDA I ve MEDA II Projeleri	23
3.3. IPA Çerçevesinde Yerel Yönetimlere Dair Projeler	24

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
AVRUPA BİRLİĞİ'NİN RİZE İLINE YAPMIŞ OLDUĞU MALİ YARDIM
VE DESTEKLERİ İÇEREN PROJELER

4.1. AB Balıkçılık Müktesebatına Uyum Projesi	27
4.2. Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı	28
4.3. Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama	28
4.4. Mahkeme Yönetim Sistemine Destek Projesi	28
4.5. Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadınların ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Projesi	29
4.6. Karadeniz Havzası İşbirliği Programı	29
4.7. Rize Çay Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi	29
4.8. Yenilikçi Yöntemlerle Kayıtlı İstihdamın Teşviki	29
4.9. Kadın İstihdamının Artırılması Projesi	30
4.10. Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi	30
4.11. Genç İstihdamının Güçlendirilmesi Projesi	30
4.12. Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşma Oranının Artırılması Projesi	30
4.13. Kamu İstihdam Servislerinin Güçlendirilmesi Projesi	31
4.14. Rize Entegre Su Projesi	31

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. Araştırmanın Amacı.....	32
5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	32
5.3. Araştırmanın Modeli.....	32
5.4. Araştırmanın Etik Yönü.....	33
5.5. Evren ve Örneklem	33
5.6. Veri Toplama Araçları	33
5.7. Verilerin Analizi Ve Yorumlanması.....	34
5.7.1. Verilerin İşlenmesi ve Yazıya Aktarılması.....	34
5.7.2. Verilerin Kodlanması.....	34
5.7.3. Betimsel Analiz	35

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

6.1. Avrupa Birliği Tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların yeterliliğine yönelik bulgular	37
6.2. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilini sosyo-kültürel açıdan etkileme durumuna yönelik bulgular	40
6.3. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini etkileme durumuna yönelik bulgular	42
6.4. Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Türkiye'nin diğer illeri ve Rize ilini etkileme durumuna yönelik bulgular	44
6.5. Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkileme durumuna yönelik bulgular.....	45
6.6. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili beklenti durumuna yönelik bulgular	46

SONUÇ VE ÖNERİLER	49
KAYNAKÇA	55
EKLER	60
ÖZGEÇMİŞ	62

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. 1964-1995 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı.....	12
Tablo 2. 1995-2000 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı (Avro).....	13
Tablo 3. IPA I Dönemi Aday Ülke Bazında AB Mali Yardımlarının Dağılımı.....	17
Tablo 4. IPA I Dönemi (2007-2013) Türkiye Mali Yardım Miktarları (milyon avro).....	18
Tablo 5. Katılımcıların Meslek Durumları ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	36
Tablo 6. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların yeterliliğine yönelik bulgular.....	37
Tablo 7. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilini sosyo-kültürel açıdan etkileme durumu.....	40
Tablo 8. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini etkileme durumu.....	42
Tablo 9. Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Türkiye'nin diğer illeri ve Rize ilini etkileme durumu.....	44
Tablo 10. Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkileme durumu.....	45

Tablo 11. Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili beklenti durumu.....	46
--	----

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
AYYÖŞ	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesi
COSME	İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DOKAP	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
ECU	Avrupa Para Birimi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPARD	Kırsal Kalkınma Bileşeni
ISPA	Çevre ve Ulaşım İçin Katılım Öncesi Yapısal Politikaları Destekleme Aracı
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KOS	Katılım Öncesi Strateji
OKAP	Okul Eğitim Kalitesinin Arttırılması Projesi
SAPARD	Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı
SELP-2	Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TİKA	Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

GİRİŞ

Avrupa Birliği'nin aday ÷lke ve üye ÷lke konumundaki ÷lkeler için yapmış olduğu mali yardım ve desteklerin, birliğin ilk zamanlarından bugüne kadar devam ettiği bilinmektedir.

Bu araştırmanın birinci aşamasında Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardım ve destekler tespit edilmiştir. Bu bağlamda araştırmada yüz yüze görüşme, telefon ile görüşme yöntemi ve internet tarayıcısı aracılığı ile ilk veriler elde edilmiştir. Yüz yüze görüşmeler Rize Valiliği ve Rize Belediyesi'nde görev yapmakta olan yetkililer ile gerçekleştirilmiştir. Telefon ile görüşmeler Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nda görev yapan yetkililer ile yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında araştırmanın asıl amacı olan Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini araştırılmıştır. Bu bağlamda Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen Rize Valiliği, Rize Belediyesi, Rize Ticaret ve Sanayi Odası, İl Özel İdaresi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde görev yapan toplam yedi kişi üzerinden veriler toplanmış, yorum ve değerlendirmeler yapılarak çıkarımlarda bulunulmuştur. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup, çalışma grubuna dâhil edilen yedi kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmış, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

“Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Mali Yardım ve Destekleri: Rize Örneği” konulu bu çalışma altı bölümden meydana gelmektedir. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde yerel yönetim kavramı, Türkiye'de yerel yönetim yapıları ve Avrupa Birliği'nde yerel yönetimler ve Türkiye konuları açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde; mali yardımlarda öncelik verilen alanlar, IPA mali yardım projeleri ve ilgili kuruluşlar, bölgesel kalkınma desteği, kırsal kalkınma desteği, insan kaynaklarının geliştirilmesi için proje destekleri alt başlıkları açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Avrupa Birliği'nin belediyelere yönelik mali yardımları kapsamında MEDA I ve MEDA II Projeleri, IPA çerçevesinde yerel yönetimlere dair projeler alt başlıklar halinde açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde Avrupa Birliği'nin Rize iline yapmış olduğu mali yardım ve destekleri içeren projeler

açıklanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde çalışmanın amacı, sınırlılıkları, modeli, evren ve örneklem, araştırmanın etik yönü, veri toplama araçları, verilerin analizine dair bilgiler verilmiştir. Çalışmanın son bölümü olan altıncı bölümde, yedi katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakat sonuçları ve elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Yerel Yönetim Kavramı

Siyasi bir yapı olan devletin hedefi; belirli bir kara parçası üstünde hayatını idame ettiren vatandaşların; güvenlik, adalet, toplumsal huzur ve kalkınma vb. gibi müşterek ihtiyaçlarını tesis etmektir. Devletler bu sorumluluklarını gerçekleştirebilmek için çalışma sahası bütün ülke olan bir “merkezi yönetim” yapısının yanında, yerinde ve hızlı hizmet üretebilmek, yerel seviyedeki müşterek ihtiyaçları tesis edebilmek için özerk yerel yönetim yapıları da oluşturmuşlardır (Türkoğlu ve Bucaktepe, 2015:319-336). Özerk yerel yönetim tanımı ile bölgeye özgü toplumla ilgili bütün işlemleri hukuki çerçevede, sorumluluğu kendine ait olarak gerçekleştiren ve bir takım öz kaynaklara, demokratik yöntemlerle seçilmiş bağımsız organları olan yönetim yapıları ifade edilmektedir (Hoffschulte, 1994:153). Buradan da anlaşılacağı gibi yerel yönetimler; devlet tarafından belirlenmiş sınırlar dâhilinde köy, kasaba, ilçe, il gibi yerlere yerleşerek yaşamakta olan insanların, müşterek ve yerel düzeydeki kamu hizmetlerini gerçekleştiren, yerel toplumun seçimle belirlediği organlarca yönetilen, ilgili yasalarla belirlenmiş görevlere, yetki ve sorumlulukları, mali kaynak ve insan gücü olan, merkezi yönetimle yürüttüğü işlerde kendi otonomisi ile davranabilen, belirli bir hukuk düzeni çerçevesinde oluşturulmuş anayasal kuruluşlardır (Türkoğlu,2009:7).

Yerel yönetim kavramının farklı tanımlamaları vardır:

Yerel yönetimler, vatandaşların müşterek ve yerel düzeydeki ihtiyaçlarını yerine getirmek için oluşturulmuş yönetimsel birimlerdir. Devletin belirlediği sınırlar dâhilinde belirli bir hukuki çerçevede anayasal organlar şeklinde tanımlanmakta olan yerel yönetimler, 1864 yılını müteakip, Türkiye yönetimsel organizasyonu içinde yerini almıştır (Bilgisay, 2010:279-294). Bu çerçevede değerlendirildiğinde, yerel yönetim mekanizmalarının Türkiye'nin tarihsel sürecinde batı toplumlarına benzer şekilde eski bir tarihi olduğunu ifade etmek pek mümkün değildir. Yerel yönetim yapılarının Türkiye'de modern anlamda 19. yüzyılda ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Çiçek, 2014:53-64). Kavramsal açıdan yerel yönetimler; merkezi yönetiminden hariç olmak üzere, bölge halkının müşterek beklentilerini sağlamak gayesi ile oluşturulmuş, karar mekanizmalarını toplumun belirlediği, kendine özgü yönetim organizasyonu bulunan ve yerel yönetim yapısı olarak

tanımlanan bir yönetim şeklidir. Bu yönleriyle yerel yönetimler, demokratik yönetim anlayışının temel öğelerinden bir tanesidir. Bilhassa bölgesel düzeydeki kamu hizmetlerinin halka ulaştırılmasında, etkinliği artırmak gayesiyle, birçok toplumda teşkilatlanmış kurumlar olarak yer alırlar. Bu teşkilatlanmalar, bölgesel toplumda belirli hedeflere erişmek, belirli ihtiyaçları yerine getirmek için, toplumların tarihsel gelişimleriyle aynı düzlemde ortaya çıkmışlardır (Keleş, 2012:29). Dolayısıyla yerel yönetim örgütleri, belli bir bölgede yaşayan insanların nitelikli ortak ihtiyaçlarını etkin bir biçimde karşılamak üzere oluşturulmuş, merkezi yönetime bağlı olan ve aynı zamanda da belli bir özerkliğe sahip yapılanmalardan meydana gelmektedir.

1.2. Türkiye’de Yerel Yönetim Yapıları

Türkiye, siyasal ve hukuksal uyumluluk içerisinde, yönetsel yerinden yönetim ilkesiyle yapılanmış bir devlettir. Yönetsel yerinden yönetim sistemi, “**coğrafi alan**”, ve “**üretilen hizmet**” dikkate alınarak iki şekilde gerçekleştirilmektedir (Onar 1966:612; Gözübüyük 1992:37).

Türkiye’de coğrafi alan esas alınarak teşkilatlanan yerinden yönetim mekanizmaları “il özel yönetimi”, “belediye yönetimi” ve “köy yönetimi” şeklinde sınıflandırılmıştır. (Gözübüyük 1976:109). Bunlardan geleneksel ve en eskiye dayanan köy yönetimidir. Bunun dışındakiler ise batılılaşma sürecinde, Fransa modeli benimsenerek oluşturulmuştur. Yerel nitelikte birçok hizmeti karşılayan, demokratik hayatın içerisinde yer alan yerel yönetim birimleri, yalnızca bölgesel bir şekilde organize edilebilmekte ve sadece yerel ortak gereksinimlerin tesis edilebilmesi amacıyla görevlerini yerine getirebilmektedir. Anayasaya bakıldığında, yönetsel organizasyonda, merkezi idare kapsam açısından genel, yerel yönetim idaresi ise özel sorumludur. Bunun neticesinde, yasal mevzuatta, merkezi idarenin görev ve sorumlulukları, soyut ve genel olarak ifade edilirken, mahalli idarelerin görev ve sorumlulukları somut ve ayrıntılı bir biçimde ifade edilmiştir.

Ülkemizde yönetsel yerinden yönetim ilkesinin ikinci uygulama şekli hizmet yerinden yönetim birimlerinin teşkilatlanmasıdır. Merkezi yönetim ve mahalli yönetim kuruluşları dışında, kamu tüzel kişiliğine ve özerkliğine sahip bu kuruluşlar, çeşit ve sayı

yönünden oldukça geniş bir küme oluşturmaktadır. Bu tür kuruluşlara üniversitelerimiz, TRT ve Sosyal Güvenlik Kurumu örnek olarak gösterilebilir (Ulusoy, 2014:63).

1.3. Avrupa Birliğinde Yerel Yönetimler ve Türkiye

Avrupa bütünleşme sürecindeki ilk zamanlarında ve Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) oluşturulmasıyla, merkezi idarenin yanı sıra uluslararası farklı bir yönetim anlayışı meydana gelmiştir. Bu teşkilatlanma karşısında muhtemelen oluşabilecek yerel yönetim birimlerinin güç kaybı bir takım kaygıları beraberinde getirmiştir (Esen, 2006:9) Yaşanan bu kaygılara karşın birlik içinde verilen hizmetlerin %70 - %80'inin bölgesel ya da yerel otoritelerce sağlanması Avrupa Birliği (AB) yönünden yerel yönetim birimlerinin mühim bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Avrupa'da yerel idarelerin böyle aktif oluşunun sebebi, yerel idarelerin varoluşunun ulus devletlerinden önce var olmasıdır. Bu bağlamda üye devletler kendi devletlerinin gelenek, kültür ve farklı özelliklerine göre değişik sistemler benimsemiştir (Çukurçayır, 2011:5; Keser, 2004:118). Bu çerçevede esas ilkelerin gelişiminde mühim katkıları bulunan "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesi" (AYYÖŞ)'nin irdelenmesi Avrupa Birliği'nin yerel idarelere bakış açısını yansıtmaya yönünden önem arz etmektedir. AYYÖŞ, AB tarafından yayımlanan resmi bir belge olmamasına rağmen Avrupa Birliğine üye ülkeler tarafından ve aday ülkeler tarafından imza edilmesi ve onaylanması istenen, Avrupa Konseyi uhdesinde, 1957 yılında başlayan tartışmalar neticesinde oluşmuş anlaşma metnidir. Bu metin Avrupa Birliği ve yerel idareler arasındaki ilişkinin, en önemli noktasını oluşturması nedeniyle oldukça önemlidir. Bu bağlamda Avrupa Konseyi uhdesinde 1985'de imza için açılmış, üye ülkelerce 1988'de kabul edilmiştir. Şartın hedefi, yerel idarelerin, idari ve mali özerkliğine zemin oluşturacak esas prensiplerin üye ülkelerce benimsenip uygulanmasını tesis etmektir. Bir uluslararası antlaşma niteliği taşımakla birlikte, metinde bulunan maddeler "ilke" niteliğindedir. Metni imza eden ülkelerin, iç hukuklarında bu ilkelerle uyumlu yasal düzenlemeleri gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Metnin daha çok devletin imza edilmesini tesis etmek gayesiyle, ülkelere bazı maddeleri tercih etmeleri ya da çekimser olma imkânı verilmiştir (Serteser, 2013:2).

AYYÖŞ Avrupa Konseyi uhdesinde onaylanmış resmi metin oluşuna karşın, üye devletler tarafından uygulanmasında zorlanılan bir belge olduğu ifade edilmektedir. Bu problemin, devletlerin ulusal bütünlüğün zarar görmesi noktasındaki çekinceleri ifade edilebilir. Şartı Avrupa ülkelerinin bazılarının Türkiye'den sonra imza ettikleri, Türkiye ile

birlikte 31 devletin şarta karşı bazı konularda çekincelerinin oldukları müşahede edilmektedir. Şartın uygulanabilirliğinin birçok ülke açısından problem oluşturduğu görülmektedir. Örnek olarak Fransa şartı imzalamış bir ülkedir. Buna karşın şartı 17 Ocak 2007’de çekimser davranarak onaylamıştır. (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2018).

AYYÖŞ ile yerel idarelerde değişimle birlikte reform anlayışı başlamıştır. Bu durum Avrupa Birliği’nin antlaşmaları içinde yerini almıştır. İlk kez 7 Şubat 1992 tarihinde Maastricht’te imza edilen Avrupa Birliği Antlaşmasıyla, “subsidiarity” ilkesi AB’nin gelişmesi, bekasını devam ettirebilmesi adına esas ilke şeklinde benimsenmiştir. Subsidiarity ilkesi çerçevesinde Avrupa Birliği Maastrich Antlaşmasınının 36’ncı maddesi kapsamın, üye devletlerin etkin girişimlerinin mevzu bahis edilemeyeceği sahalarda görev icrasında bulunacaktır (Demirkaya, 2008:35). Öte yandan antlaşma çerçevesinde Bölgeler Komitesi adı altında danışma organı oluşturulmasıyla Avrupa’nın bütünleşmesinde yerel ve bölgesel idarelerin işlevine farklı değer kazandırmıştır. Böylelikle, yerel ünitelerin AB seviyesinde daha iyi temsil edilmelerinin de önü açılmıştır (Keleş, 2006:83). Böylelikle Maastricht Antlaşması Avrupa Birliği’ndeki kararların mümkün merteye vatandaşın görüşlerine uygun olarak verildiği bir Birlik şeklinde ifade etmektedir. Bu yönden, Avrupa Birliği bireylere uzak olmaması nedeniyle, yerel ve bölgesel yönetim birimleri, AB kurum ile kuruluşları ve Avrupa bireyleri içerisinde etkili iletişim tesis edilmesinde ve uyum aşamasındaki politikaların hedefine ulaşmasında, kilit kurumlar olduğu ve esas bağlar şeklinde görüldüğü müşahede edilmektedir. (Ökmen, 2009:9).

Maastricht Antlaşmasınının 3/B maddesinde ele alınan yerellik veya hizmette halka yakınlık ilkesi Amsterdam Antlaşmasınının 5. Maddesinde de kabul edilmiştir ve şu şekilde ifade edilmiştir: “Salt kendi yetki alanının bir parçasını oluşturmayan konularda, topluluk yalnız yerellik ilkesine uygun olarak hareket eder. Yeter ki söz konusu önlemlerle hedeflenen amaçlara, üye devletlerce daha iyi ulaşmak olanağı bulunmasın ve çerçevesi ve etkinliği bakımından, bu konular birlik seviyesinde daha iyi ele alınabilsin.” (Keleş, 2006:84).

Avrupa Birliği ülkeleri yönünden ele alındığında, birlik yerel yönetimler yönünden birden fazla yerel yönetim sistemi belirlemiştir. Yani temel ilkeler bağlamında her ülkeye özgü sosyo-ekonomik, kültürel, siyasi, coğrafi yapılarına uygun bir yerel yönetim sistemi öngörmektedir. Öyle ki üye ülkelerin yerel yönetim birimlerinin yapısal ve işlevsel konumlarının benzer oldukları gibi farklı oldukları da ifade edilebilir.

Kuzey bölgesindeki Avrupa Birliği üyeleri ve güney bölgesindeki üyeleri açısından bariz farklar görülebilmekte, benzer şekilde sosyo-ekonomik açılardan gelişmişlik seviyeleri ile yerel yönetim birimlerinin güçleri ve özerk yapıları arasında tamamen olmasa da olumlu ilişkiler gerçekleştirilebilmektedir. Toplumları yaşadıkları olayların ve devlet yapısının oluşumundaki belirleyici erklerin niteliği, merkez-yerel iletişimlerini ve yerel otoritelerin günümüzdeki duruşlarını önemli derecede etkilemiş olduğu doğaldır. Sosyo-ekonomik planda oldukça gelişmiş bir ülke olarak bilinen Fransa'da, merkeziyetçilik gitgide etkinliği kaybetmekle birlikte, yönetim sisteminin esas karakteristik özelliğini göstermektedir.

Birlik, yerel özerklik, yerel demokrasi ve yerellik ilkeleri bağlamında çeşitli antlaşmaları benimsemiştir ve henüz üyeliği yapılacak devletlerin bu antlaşmaları kabullenmesi ve kendi hukuk sistemlerine adapte etmelerini beklemektedir (Parlak, 2014:14).

Türkiye AB tam üyelik sürecinde olan devletlerden biridir. Türkiye'nin 1999'da Helsinki'de gerçekleştirilen zirve toplantısında AB'ye tam üyeliğe adaylığı tescillenmiştir. Türkiye ile AB arasında uzun geçmişe sahip ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. 2004'de imzalanan Brüksel Zirvesi, AB ile Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak göze çarpmaktadır. Zirve toplantısında siyasi kriterlerin Türkiye tarafından yeteri kadar sağladığı ifade edilerek 2005 yılında müzakerelerin başlaması önerilmiştir. Sonrasında başlayan müzakere süreci esnasında Türkiye'nin AB'ye üyeliği için bir takım düzenlemelere ihtiyacı olduğu görülmüştür. Düzenleme ve değişim gerekliliği bulunan konulardan bir tanesi de şüphesiz ki yerel yönetimlerdir.

Türkiye'de AB süreciyle kamu yönetimi anlayışının yeniden yapılandırılması çalışmalarına önem verilmektedir. Nitekim kamu yönetimi temel yasa tasarısı ile başlayan, bu kapsamda oluşturulan 5393 sayılı Belediye Yasası, 5302 sayılı İl Özel İdare Yasası, 5216 sayılı Büyükşehir Yasası katılımcılık, yerellik, hukukilik, özerklik kavramlarını ön plana getiren, uygulanabilirliğini kolaylaştıran bir yaklaşımı benimsemiştir. Böylelikle yerel mekanizmaları idari ve mali yönlerden daha özerk kılma ortamını sağlamaktadır (Emini, 2009:44-45). Buna bağlı olarak günümüz Türkiye'sinin yerel yönetim anlayışında mühim bir değişim gerçekleşmiştir ve bunda AB sürecinin etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Belediye ve il genel meclis üyelerinin AB algılarına ilişkin düşünce ve yaklaşımlarını ortaya koymak için, ülkemizde yapılan bir çalışmada ise araştırmaya katılan

katılımcıların çoğunluğu, Türkiye'deki ve AB'deki yerel yönetimlerde en fazla yerel özerklik kavramını vurgulamışlardır. AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de yerel idarelerin özerk bir yapıya kavuşması durumunda, yerel yönetimlerin daha demokratik bir anlayışa sahip olacakları ve etkili faaliyet gösterecekleri ifade edilmektedir.

AB yerel yönetim anlayışının odak noktası, "hizmette yerellik" ilkesi olarak görülmektedir. Bu ilke, AB'de yerel sistemlerin özerk yapılarının sürdürülebilmesi buna bağlı olarak faaliyetlerin etkili ve en verimli şekilde sunulması bakımından son derece önemlidir. Çalışmadan elde edilen verilere göre, meclis üyeleri hizmette yerellik ilkesinin tatbik edilmesini önemli bulmakta ve özerklikteki gibi demokratiklik ve hizmetlerde verimliliğin sağlanacağından dem vurmaktadır.

Genel bir perspektiften değerlendirildiğinde, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde kapsamında yerine getireceği yeniliklerin yerel aktörler açısından çalışma grubu tarafından düşünsel yönde önemli sıkıntılar olmayacağını göstermiştir. Ancak, uygulamanın aynı düzlemde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusu zamanla anlaşılacaktır (Yıldırım vd, 2012:14).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE'YE YÖNELİK MALİ YARDIMLARI

2.1. Hedefi ve Önemi

Avrupa Birliğinin mali yardımlarının tarihçesine bakıldığında zaman, birliğin kuruluş sözleşmelerinin ilk zamanlarına kadar dayandığı görülür. 1951 yılı Nisan ayında Paris'te imzalanan ve 1952 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren kurucu ilk antlaşma olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması kapsamındaki kömür ve çelik alanında mali yardımlarda öngörülmekteydi. Bu kapsamda, kömür ve çelik üretimine destekte bulunacak işletme ve fabrikaların birliğe üye ülkelerde kurularak desteklenmesi gayesiyle üye ülkelere mali yardımlar gerçekleştirilmiştir (Karabacak, 2004:69-106).

Avrupa Birliği'nin mali yardımlarının kapsamı zamanla genişlemiştir. 1957 yılı Mart Ayı'nda imza edilip, 1958 yılı Ocak ayında yürürlüğe giren Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (Euratom) Antlaşması ile atom enerjisi odaklı araştırmaların üye ülkeler arasında ve içerisinde desteklenmesi hedeflenmiştir. 1958 yılında imzalanan Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması ile AB Topluluğunun gerçek anlamda adımı atılmış ve bu antlaşma içerisinde mali yardım konuları daha geniş şekilde ele alınmıştır (Bilici, 2006:39-45).

Takip eden dönemlerde ise, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin, büyüme ve gelişmişlik seviyelerinin birbirine yaklaştırılması yöntemiyle tüm Avrupa Birliği içerisinde şu hedefler benimsenmiştir (Koçak, 2009:134).

- Ekonomik aktivitelerin birbirine uyum gösterecek şekilde ilerletilmesi,
- Üye ülkelerin tamamında büyüme ve kalkınmanın desteklenmesi,
- İstikrar artışı ve üye ülkeler arasında kolektif çalışmaların desteklenmesi ve her üye ülkede yaşam standartlarının iyileştirilmesi. Bu kapsamda, 1963 yılındaki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve ülkemiz nezdinde imza edilen Ankara antlaşmasının giriş kısmında bu ülkeler Türkiye'ye uyarlanarak sıralanmıştır.

Bu bağlamda, mali yardımlar için gerekli kurumların oluşturulması yoluna gidilmiş ayrıca sonraki dönemlerde Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve kalkınmasındaki artışa paralel bir biçimde mali yardım proje ve hibelerinin de kapsamı artmıştır. Ayrıca AB'nin

kuruluş gayesine hizmet eden mali yardım ve desteklerin kapsamı sadece üye ülkelerle sınırlandırılmamış, aday ülkelere de mali yardım ve destek sağlanmaya başlamıştır. Bu desteklerin çoğu hibe ve krediden müteşekkildir. Aday ülke ekonomilerine destek verilmesi AB'nin söz konusu ülkelerle ilişkilerini geliştirmede fayda sağlarken aday ülkelerin de kalkınmasına destek olmaktadır (Aykin ve Gürsoy, 2011:159-179).

Bu pencereden bakıldığında, 1990'lı yılların sonlarından itibaren aday ülke statüsüne gelen Türkiye'ye yönelik hibe, kredi, yardım ve destek proje ve programlarının arttığı müşahade edilmektedir.

2.2. Büyüklüğü ve İçeriği

Avrupa Birliği mali destek, proje ve programları, Türkiye açısından, Gümrük Birliği öncesi mali yardımlar ve Gümrük Birliği sonrası dönem mali yardımlar olmak üzere iki dönemde incelemek mümkündür (Köseyahyaoglu ve Yeğen, 2010:27-42). Diğer yandan Karabacak (2004:70) ise Türkiye'ye yönelik AB yardımlarını, Ankara Antlaşması'nın, 1964 yılında yürürlüğe girmesinden, 1999 yılı Helsinki Antlaşması'na kadar olan mali yardımlar ve Helsinki sonrası mali yardımlar olarak sınıflandırmıştır.

Avrupa Birliği üyelerine ve üyelik sürecindeki aday ülkelere yönelik fonlar, Avrupa Yatırım Bankası'nın sağladığı düşük faizli krediler ve AB destek ve mali yardım bütçesinden desteklenen geri ödemesiz hibeler olmak üzere iki temel kaynakla desteklenmektedir (Aykin ve Gürsoy, 2011:159-179; Karabacak, 2004:69-106).

Ankara Antlaşması'nın 1964 yılında yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye, kalkınmasına yönelik yapısal değişiklikler için AB tarafından desteklenmiştir (Yıldız ve Yardımcıoğlu, 2005:76-77). 1999 yılı Aralık ayında yapılan Helsinki Zirvesinin ardından aday ülke statüsü almasıyla birlikte Türkiye'nin aldığı mali yardımlar artmış ve çerçevesi genişlemiştir. Bu yardımların temel gayelerinden biri Kopenhag siyasi kriterlerinin adaylık öncesi süreçte Türkiye'de yerleştirilmesinin sağlanması olmuştur. Ayrıca genel olarak bu mali yardımlarla Türkiye'nin sosyal, siyasi ve ekonomik yönden üye ülkeler seviyesine ulaşması hedeflenmiştir.

Diğer taraftan, AB'nin 2007-2013 bütçesi kapsamında daha öncekinden farklı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, bütçede farklı başlıklar altında temsil edilen yardımların **Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)** başlığında tanımlanması tercih edilmiştir. Bu kapsamda 2000-2006 yılları arasında aday ülkelere yönelik Çevre ve Ulaşım

İçin Katılım Öncesi Yapısal Politikaları Destekleme Aracı (ISPA), Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı (SAPARD) gibi fonlar IPA başlığı altında birleştirilmiştir (Bakırcı, 2009:53-78).

Türkiye'ye yönelik AB mali yardımlarının, etkinlik ve verimliliğini içeren akademik çalışmalar son dönemde artmıştır. Koçak (2009) çalışmasında Türkiye'nin Avrupa Birliği tarafından sağladığı mali yardımları incelerken, Ankara Antlaşması ve sonrasında müzakere safhasının başlangıcına kadar olan dönemi dikkate almıştır. Bir başka aktüel çalışmada ise Çelikleş (2009), IPA mali yardımlarını Türkiye'nin mali yardım süreçleri içerisinde ayrı bir dönem olarak dikkate almıştır. Bir başka çalışmada ise Onur (2009), IPA ile AB'nin Türkiye'ye sağladığı diğer mali destek ve fonları karşılaştırmıştır.

1964-1995 yıllarında, Türkiye'de bilhassa sosyal, toplumsal ve ekonomik gelişimi sağlamak amacıyla yürütülmekte olan projelere AB bütçesinden karşılınıp, Türkiye'ye sağlanan hibe ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) üzerinden düşük faizli kredi verilmesi hedeflenmiştir (Çokgezen ve Yıldırım, 2007:147-168). Ancak siyasi sorunlardan dolayı istenilen ve taahhüt edilen yardım düzeyine ulaşamamıştır.

Bu bağlamda, 1963 tarihli Ankara Antlaşması ile Ortaklık Konseyi'nin 6 Mart 1995 tarihindeki kararı sonrasında Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne dâhil olmasına kadar geçen süreçte 4 mali protokol, 1 tamamlayıcı protokol ve 2 ayrı işbirliği fonu gerçekleştirilmiştir. Bu dönem içerisinde, toplamda 1 milyar 90 milyon Avrupa Para Birimi (ECU) değerinde mali yardım sağlanması taahhüdünde bulunulmuştur. Öte yandan, hibe ve yardımların kullanılmasında siyasi problemler nedeniyle bu dönemde özellikle Yunanistan mali desteklere karşı çıkmış ve 4. mali protokol kapsamında taahhüt edilen 375 milyon ECU'luk tutar hayata geçirilememiştir. Böylece, toplamda sadece 715 milyon ECU'luk mali yardım değerlendirilebilmiştir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: 1964-1995 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı

Kaynak	Dönem	Hibe Miktarı (ECU)	
		Taahhüt	Gerçekleşme
1.Mali Protokol	1964 1969	175.000.000	175.000.000
2.Mali Protokol	1971 1977	195.000.000	195.000.000
Ek Protokol	1971 1977	47.000.000	47.000.000
3.Mali Protokol	1979 1982	220.000.000	220.000.000
Özel İşbirliği Fonu	1980 1982	75.000.000	75.000.000
4.Mali Protokol	1982 1986	375.000.000	-
İdari İşbirliği Fonu	1993 1995	3.000.000	3.000.000
Körfez Krizi Yardımı	1991	-	-
TOPLAM		1.090.000.000	715.000.000

Kaynak: Aykın ve Gürsoy: 2011; Odabaşı Sarı, 2006

Türkiye'nin Gümrük Birliği üyeliği ile resmi olarak AB aday ülke statüsü elde etmesine kadar olan 1995-1999 arası dönemde ise Türkiye, idari işbirliği fonu, AB bütçesi ve MEDA kapsamında Akdeniz ülkelerine yönelik destek ve mali yardımlarla desteklenmiştir. Bu üç mali destek kaynağı çerçevesinde toplam olarak 768 milyon değerinde mali destek yapılması taahhüt edilmiştir (bkz. Tablo 2). Öte yandan, üyelikten önceki dönemde olduğu gibi Yunanistan'ın vetosu ve karşı çıkması neticesinde 768 milyon Avroluk taahhüt edilen mali yardım ve desteğin sadece 52 milyon Avroluk bölümü

uygulamada kullanılabilmiştir. Bu durum, hedeflenenin çok altında bir mali yardımın kullanılabilmesini ortaya koymaktadır. Siyasi sorunlar, bu dönemde de AB mali yardımlarının istenilen seviyede değerlendirilememesinin önündeki en büyük engel olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 2: 1995-2000 Döneminde Türkiye'ye Tahsis Edilen ve Gerçekleşen Hibe Miktarı (Avro)

Kaynak	Dönem	Hibe Miktarı	
		Taahhüt	Gerçekleşen
AB Bütçesinden Yardım	1996-2000	375.000.000	-
MEDA 1	1995-1999	376.000.000	35.000.000
İdari İşbirliği Fonu	1996-2000	3.000.000	3.000.000
Diğer (Uyuşturucu ve AIDS ile mücadele, çevre, sivil toplum projeleri)	1992-1999	14.000.000	14.000.000
TOPLAM		768.000.000	52.000.000

Kaynak: Aykın ve Gürsoy: 2011; Odabaşı Sarı 2006

1997'de tertip edilen Lüksemburg Zirvesi'yle birlikte Türkiye'nin AB ile olan ilişkileri geçici olarak durdurmasının akabinde siyasi bağlantılar aksamış olsa da 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye aday ülke statüsü elde etmiştir. Böylelikle hem AB –Türkiye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler farklı bir üst boyuta taşınmış hem de AB'nin Türkiye odaklı hibe ve mali destek program ve projelerinin dayandığı temel de daha sağlam bir zemine oturtulmuştur (Bilici, 1997:34).

Diğer taraftan, Türkiye'nin adaylık sürecinin ve yapması gereken reformların desteklenmesi için de Katılım Öncesi Strateji (KOS) geliştirilmiştir. KOS'un kapsamına bakıldığında, Türkiye ve AB üye ülkeleri arasında bilhassa da Yunanistan ile olan siyasi problemlerin geride bırakılmasının hedeflendiği görülmektedir. Sınır sorunları ve Kıbrıs bu kapsamda dikkate alınan ve önemli siyasi konular olmuştur (Aykin ve Gürsoy, 2011:159-179). Bu sorunları çözüme kavuşturulmasıyla birlikte Türkiye ile olan siyasi ilişkilerin de güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Bu kapsamda gerçekleştirilen hibelerin tek bir yasal çerçeve içerisinde dikkate alınmasına yönelik 2002'de Türkiye Katılım Öncesi Mali Yardıma Dair Çerçeve Tüzüğü işleme alınmıştır. Bu tüzük kapsamında hareket edilerek tüm hibe ve mali destek araçlarının tek bir başlıkta toplanarak birbirleriyle uyum göstermelerinin sağlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda şu hibe programları tek bir yasal çerçeve altında bir araya getirilmiştir (Köseyahyaoglu ve Yeğen, 2010:27-42):

- Avrupa ve Akdeniz İşbirliği (MEDA 2),
- Gümrük Birliği Güçlendirilmesi ve Buna İlişkin Avrupa Birliği Strateji ve
- Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Odaklı Avrupa Stratejisi Yönetim ve Avrupa Ekonomisi.
- Türkiye'nin aday ülke statüsü kazanması ve mali desteklerin belli bir çerçeveye ve prosedüre oturtulması ile birlikte mali destek miktarı da geçmişe oranla artmıştır. Sadece 2000-2006 dönem için toplamda taahhüt edilen yardım miktarı 1 milyar 748 milyon Avro seviyesine yükselmiştir.

Bu dönemde gerçekleştirilen mali destek program ve projelerinin kapsamına bakıldığında ise bunların AB mevzuat uyumu ve AB-Türkiye ekonomik ve toplumsal işbirliğiyle uyumun desteklenmesine yönelik proje ve programlarda yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Uygulamada ise birçok projeye yönelik tesis edilen mali desteğin farklı kurum ve kuruluşlar tarafından değerlendirildiği görülmektedir. Farklı birimlerin gerçekleştirdiği AB mali destekli programlar için şu örnekler ortaya konulabilir (Aykin ve Gürsoy, 2011:159-179):

- Millî Eğitim Bakanlığı yönetimi ve denetimindeki "Mesleki Eğitimin Geliştirilmesi Projesi";
- Devlet Planlama Teşkilatı ve GAP denetimi ve yönetimindeki "GAP Bölgesel Gelişme Programı";

- Tarım Bakanlığı yönetimi ve denetimindeki “Türkiye’nin AB Veterinerlik Müktesebatına ve AB Bitki Sağlığı Müktesebatına Uyumu Projeleri”,
- Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı işbirliğinde yürütülen ve denetlenen “Yargının Modernizasyonu”, “Türkiye’de İstinaf Mahkemelerinin Kurulması”,
- Ulaştırma Bakanlığı yönetimi ve denetimindeki “Demiryolu Taşımacılığı Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi”,

Bu projeler her ne kadar doğrudan sivil topluma mali destek olarak verilmemişse de resmi kurum ve kuruluşlar üzerinden yürütülen ve denetlenen bu mali destek proje ve programları sayesinde sadece siyasi ve ekonomik değil aynı zamanda sivil toplumun ve yaşam şartlarının da geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla da sivil toplum projeleri de bu sayede dolaylı olarak desteklenebilmiştir (Hergüner ve Kalkan, 2017:94-95).

2.3. Mali Yardımlarda Öncelik Verilen Alanlar

AB mali yardımlarının yukarıda da belirtildiği gibi, daha çok Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik süreci ve Türkiye-Avrupa Birliği arasındaki toplumsal, siyasi ve ekonomik uyumu destekleme amaçlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda AB mali yardım temel hedef sektör ve alanlar şunlardır (Aykın ve Gürsoy, 2011:159-179).

- Adaylık süreci desteği ve kurumsal yapılandırma,
- Sınır ötesi işbirliği,
- Bölgesel kalkınma,
- İnsan kaynakları geliştirilmesi (eğitim ve sağlık sektörleri birincil hedef olmuştur) ve
- Kırsal kalkınma.

Buna göre, kamu kurumlarının AB tüzük ve yönetmeliklerine uygunluğunun artırılması, adalet, eşiklik, demokrasi gibi prensiplerin kamuda benimsenmesi için gerçekleştirilen projeler, kamu kurumlarının yönetim ve denetiminde AB ile uyumlu reformların uygulanmasına yönelik programlar bu kapsamda dikkate alınmaktadır. Burada asıl amaç kamu kurumlarında şeffaflığı, eşitliği ve halka eşit muameleyi arttırıp yolsuzlukları bitirmek ve temel politikalarda, örnek olarak sağlık, eğitim ve çevre konularında reformların yapılmasını ve benimsenmesini sağlamaktır. Ayrıca, yerel kamu hizmetlerinin daha iyi ve daha etkin sunulmasının sağlanması da bir diğer hedeftir

(Çubukçu, 2008:81-120). Bu mali destek bileşenin bir diğer önemli alanı ise AB ve Türkiye arasında sivil toplum yapısının birlikte hareket etmesinin sağlanması olmuştur (Kahraman, 2008:1731-1742).

2014-2020 yıllarında gerçekleştirilmesi öngörülen IPA II dönemi kapsamındaki kurumsal yapılandırmada ise Türkiye'nin AB içerisindeki önemi ve rolüne yönelik ortak düşüncenin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, kapsam sadece resmi kurum ve kuruluşlarla sınırlı tutulmamış, sivil toplum, üniversitelerin, halkın da desteği ve katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle şu alanlara odaklanılmıştır (İlkay vd., 2016:877-904):

- Demokrasi ve Yönetişim,
- Adalet, İçişleri ve Temel Haklar,
- Ulaştırma,
- Çevre ve İklim,
- Enerji,
- Rekabetçilik ve Yenilik,
- İstihdam, İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Sosyal Politikalar,
- Tarım ve Kırsal Kalkınma ve
- Bölgesel ve Sınır Ötesi İşbirliği.

Adı geçen alanlardaki projeler, ilgili bakanlıklarla resmi kurum ve kuruluşlar tarafından yönetilmiş ve denetlenmiş ancak gerektiğinde sivil toplum kuruluşları da süreçlere dahil edilmiştir.

2.4. IPA Mali Yardım Projeleri ve İlgili Kuruluşlara Genel Bir Bakış

Daha önce belirtildiği gibi, 2007-2013 IPA I dönemi projelerinin içeriğini kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik olan kurumsal yapılandırma odaklı projeler ve programlar oluşturmaktadır. Buna karşın 2014-2020 IPA II dönemi içinse AB kanun, tüzük ve yönergeleriyle uyumun sağlanmasında özellikle iktisadi ve toplumsal perspektifler dikkate alınmıştır. Buna göre, AB müktesebatı ile uyum çerçevesi IPA I'deki kapsamın dışına çıkmakta ve sınırları da genişlemektedir. Böylelikle toplumsal ve ekonomik uyum, mali projelerin birincil hedefi haline gelmiştir (Dinç, 2014:1-121).

2007-2013 IPA I kapsamında 10,1 Milyar Avro tutarında bütçe ayrılan ve bu tutarın takriben yarısını teşkil eden bir miktar, nüfus ve yüzölçümü göz önüne alınarak Türkiye

için ayrılmıştır (Erdoğan, 2013:50-89). Ancak, Tablo 3'te görüldüğü gibi kişi başına düşen yardım miktarında Türkiye diğer aday ülkelerin oldukça gerisindedir.

Tablo 3: IPA I Dönemi Aday Ülke Bazında AB Mali Yardımlarının Dağılımı

	Yüzölçümü (km2)	Avro/km2	Nüfus-2006	Avro/Kişi	TOPLAM (Milyon Avro) (2007-2013)	Oran
Arnavutluk	2,875	206,957	3,149,000	188.9	595	6.0%
Bosna Hersek	1,209	12,810	3,843,000	170.7	656	6.6%
Hırvatistan*	56,594	17,634	4,443,000	224.6	998	10.0%
İzlanda **					30	0.3%
Karadağ	13,812	17,087	624,000	378.2	236	2.4%
Kosova	10,887	58,326	2,070,000	306.8	635	6.4%
Makedonya	25,713	23,918	2,039,000	301.60	615	6.2%
Sırbistan	77,474	17,890	7,425,000	186.7	1386	13.9%
TOPLAM	1,022,126	9,489	96,113,000	103.5	9944	100.0%
Türkiye	783,562	6,119	72,520,000	66.1	4795	48.2%

Kaynak: TC AB Bakanlığı, 2017

*Hırvatistan, Temmuz 2013 tarihinden itibaren AB'ye üye olmuştur.

**İzlanda yardımlardan 2011 yılında faydalanmaya başlamıştır.

IPA kapsamında 2007-2013 yılları itibariyle ülkelere tahsis edilen fon yaklaşık 9.9 milyar avro civarındadır. Bu rakamın takriben yarısına tekabül eden 4,8 milyar avro, nüfus ve yüzölçümü büyüklüğü göz önünde bulundurularak Türkiye'ye ayrılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: IPA I Dönemi (2007-2013) Türkiye Mali Yardım Miktarları (Milyon Avro)

BİLEŞEN	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
1. Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	256,7	256,1	239,6	217,8	231,3	227,5	238,5	1.667,5
2. Sınır Ötesi İşbirliği	2,1	2,9	3,0	3,1	5,1	2,2	2,2	20,6
3. Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	293,4	356,1	366,9	1.778,4
4. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	83,2	91,2	474,1
5. Kırsal Kalkınma	20,7	53,0	85,5	131,3	172,5	187,4	204,2	854,6
TOPLAM:	497,2	538,7	566,4	653,7	779,9	856,3	903,0	4.795,2

Kaynak: TC AB Bakanlığı, Türkiye AB Mali İşbirliği, E.T.:12.12.2018

<https://www.ab.gov.tr/5.html>

2014-2020 IPA II kapsamında IPA I'deki gibi kurumlar üzerinden projelerin desteklenmesi yerine belli sektörlere odaklı olarak ilgili kurumların desteklenmesi hedeflenmektedir. Bölgesel kalkınma destekleri, kırsal kalkınma desteği, insan

kaynaklarının geliştirilmesine yönelik proje destekleri bu kapsamda öne çıkan başlıklardır (Hergüner ve Kalkan, 2017:99).

2.5. Bölgesel Kalkınma Desteği

Bölgesel kalkınma projeleri tüm AB mali destek programları içerisinde büyük öneme sahip olup özellikle Türkiye'nin muhtemel üyeliği akabinde AB fonlarından daha çok yararlanabilmesi için belirleyici faktörlerden bir tanesidir (Özmen, 2009:327-340). Bölgesel Kalkınma Desteği konusu çevre, ulaştırma ve bölgesel rekabet edebilirlik temel alt başlıklarından müteşekkildir. Bölgesel kalkınma projeleri içerisinde dikkate alınan bu alt başlıklar konusunda ise yine ilgili kamu kurum ve kuruluşları sorumlu tutulmuştur. Çevre alt başlığı için Çevre ve Şehircilik Bakanlıkları; Ulaştırma alt başlığı için Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik alt başlığı içinse Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlıkları bölgesel kalkınma projelerinin yönetimi ve denetiminden sorumlu olmuştur (İlkay vd., 2016:895).

Bölgesel kalkınmanın daha uzun vadede sağlanabileceği düşüncesiyle bölgesel kalkınma projelerine mali destek sağlanmasında uzun süreli programlar dikkate alınmıştır. Ancak piyasa koşullarının değişmesi de dikkate alınarak bu uzun vadeli mali destek programlarının dönemsel olarak güncellenmesi de benimsenmiş olup 2007-2009 döneminde hazırlanan projeler 2010-2013 döneminde güncellenmiştir.

Üç alt başlıkta incelenen bölgesel kalkınma odaklı projelerin kapsamı ve programlarına bakıldığında çevre alt başlığında şu hususlar öne çıkmaktadır:

- Doğan çevrenin korunması,
- Yaşam çevresi kapsamında toplumsal yaşam standardının birey açısından iyileştirilmesi,
- Atık su arıtma tesislerinin finanse edilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Kaliteli içme suyunun herkes için daha erişilebilir hale getirilmesi,
- Çevresel geri dönüşüm kapsamında entegre katı atık tesislerinin kurulması.
- Ulaştırma alt başlığına ilişkin olarak ise bölgesel kalkınma projelerinde şu hususların dikkate alınmasına özen gösterilmiştir:
- Etkili, güvenilir ve dengeli bir ulaşım sisteminin tüm toplum için gerçekleştirilmesi,

- Ulaştırma altyapısının iyileştirilmesi ile Türkiye'nin ulaşım ağı ile birlikte tüm Avrupa Ulaşım Şebeke Sistemine dahil edilebilmesi,
- Son olarak bölgesel rekabet edebilirlik alt başlığında şu hususlar öne çıkmaktadır:
- Türkiye ekonomisinin ve üreticilerin rekabet edebilirliğinin artırılması,
- Bölgesel olarak AB-Türkiye arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılması (Çokgezen, 2007:147-168; Özmen, 2009:327-340).

2.6. Kırsal Kalkınma Desteği

Kırsal Kalkınma kapsamında Tarım ve hayvancılık, Gıda, Balıkçılık ve Alternatif tarım alanlarında mali destek sağlanması hedeflenmiştir (Yalçınkaya vd., 2006:97-118). Bu alanlarda iş yapan işletmelere, bireysel üreticilere, kooperatiflere ve birliklere karşılıksız AB kaynaklı mali yardım programları üzerinden destekler sağlanması amaçlanmıştır.

Diğer AB mali yardım program ve projelerinden farklı olarak kırsal kalkınma desteğinde özellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) mesul tutulmuş olup tarım ve hayvancılık açısından daha çok desteğe ihtiyaç duyan illerin desteklenmesine özen gösterilmiştir. AB tarafından sağlanan mali destek fonları, Türkiye'nin adaylık sürecinde adaylığını olumlu etkileyecek öncelikleri ve hususları göz önüne alarak kalkınmanın sürdürülebilir olmasını sağlamak için ilgili kırsal kalkınmaya yönlendirilmiştir (Yavuz, 2005:48).

Tarım üretiminde standartları yükseltmek için de Şubat 2008'de Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD) vasıtasıyla tarım ürünlerinde ve kalitede hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği belirlenmiştir. Tarımsal kalkınma bileşeninde fon kullanımına dair tüm yetki TKDK'ye verilmiş olup AB bu konudaki yönetimden çekilmiştir. Ayrıca fonlardan kar amacı gütmekte olan gerçek ve tüzel kişilerin de faydalanması benimsenmiştir.

2.7. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi İçin Proje Destekleri

Hayat Boyu Öğrenme ilkesinin benimsenmesi ile birlikte beşeri sermaye kalitesinin sürekli olarak artırılması ve iş dünyasının ihtiyaç duyduğu işgücünün sağlanması birincil hedef olmuştur (Göksan vd., 2009:143-151). Sosyal katılım ve dâhil etme perspektifinde, özellikle dezavantajlı kişiler olarak tanımlanan gençlerin, kadınların ve engellilerin emek piyasasına ve sosyal sigorta sistemine katılımının artırılması ve bu gruplar için emek piyasasına katılımdaki engellerin kaldırılması amaçlanmaktadır.

İnsan Kaynaklarının geliştirilmesi yönünden Türkiye, AB uyum politikalarının benimsenmesi ve dikkate alınması, AB beşeri sermaye politikalarının idaresine yönelik hazırlıklar ile Avrupa İstihdam Stratejisi kapsamında Avrupa Sosyal Fonu için uyumlu hale getirilecek bir “sosyal fon” oluşturulması konularında desteklenmiştir. Bu alanda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı fonların idaresinde mesul olup özellikle beşeri sermayenin gelişiminin az olduğu bölgelerde istihdam kapasite artırımı ve beşeri sermayenin eğitim ve sağlık hizmetleri ile geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hususta “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı” kapsamında kişi başı milli gelirin ülke ortalamasının 4/3’üne denk gelen değerin altında kalan bölgeler hedef olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda da istihdam, eğitim ve sosyal dâhil etme gibi hususlar birincil hedef olmuştur (Aykın ve Gürsoy, 2011:159-179).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BELEDİYELERE YÖNELİK MALİ YARDIMLARI

AB, ulus üstü, ulusal ve yerel yönetimlerden oluşan çok katmanlı bir yapıdır. Ancak bu çok katmanlı yapı içerisinde yerel yönetimler ön plana çıkmaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri ise Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda kabul edilen ve AB'nin işleyişinde temel ilkelerden biri olan yerindenlik (subsidiarity) ilkesidir. Bu ilke, iki düzeyin de ortak müdahalesine açık alanlarda önceliğin alt düzeye ait olması gerektiğini belirtmektedir.

3.1. Hedefi ve Önemi:

Belediyelere sağlanan desteklerin hedefinde temelde şu alanlar bulunmaktadır (Küçük, 2007:495-507):

- Yerel ekonominin desteklenmesi için yerel piyasalarda sermaye birikiminin sağlanması,
- Doğal çevrenin korunması,
- Belediye hizmetlerinin kalitesinin artırılması,
- Kültür ve turizme yönelik yerel hususların desteklenmesi ve güçlendirilmesi,
- Hayat boyu eğitimin desteklenmesi.

Bütün bu alt hedeflerin temelinde ise yerel düzeyde bölge ekonomisinin, bölgesel istihdam piyasasının ve yerel halkın yaşam kalitesinin iyileştirilmesi hedefleri bulunmaktadır. Böylelikle de yerel düzeyde özellikle kalkınma ve gelişmede geride kalmış yerel bölgelerin mali yardımlarla desteklenmesi ile birlikte bölgeler arası eşitsizliğin ve farkların ortadan kaldırılması ve genel perspektifte topyekûn ülke çapında kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır (Küçük, 2007:495-507).

Bu genel pencereden değerlendirildiğinde AB mali yardımlarında yerel kalkınma ve gelişmenin desteklenmesi sadece bölge bakımından değil hem ülke bakımından hem de Türkiye'nin AB adaylığı sürecinin desteklenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Buna bağlı olarak da farklı programlar altında AB mali yardımları yerel yönetimlere, belediyelere yönlendirilmiştir.

3.2. MEDA I ve MEDA II Projeleri

MEDA I ve MEDA II çerçevesindeki projeler AB mali yardımlarının tarihsel sürecinde mercek altına alındığında özellikle Türkiye'nin katılım öncesi adaylık sürecinde yerel yönetimlerin ve kalkınmanın desteklenmesinde kullanılmıştır. MEDA I programı içerisinde adaylık dönemi öncesindeki AB mali desteği ile finanse edilmiş projelere şu projeler örnek gösterilebilir (Durukal ve Genç, 2015:333-359; Kösecik ve Akbaş, 2009:20):

- İçme suyunun kalitesinin iyileştirilmesine örnek olarak Şanlıurfa Belediyesi İçme Suyu Temin Projesi,
- Katı atık geri dönüşüm e yeniden değerlendirme ve çevre ile ilgili örnek olarak İzmit Büyükşehir Belediyesi Sınai Atık Su Toplama ve Arıtma Projesi,
- Doğal çevrenin korunması ve atık yönetimine örnek olarak Adana Atık Su Arıtma Kanalizasyon Sistemini Genişletme ve Arıtma Tesisi Projesi,
- Turizm ve kültürel kaynakların daha doğru değerlendirilmesi kapsamında örnek olarak Fatih Belediyesi İstanbul'un Fener Balat Tarihi Yörelere Restorasyonu Projesi.

MEDA II dönemi kapsamında ise özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'nde ülkenin diğer bölgelerine göre gelişme ve kalkınmada geri kalmış yerel bölgelerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

MEDA II kapsamında olup yerel yönetimleri destekleme amacı geliştirilen en başarılı projelerin başında ise Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi (LAR) dikkat çekmektedir. LAR Projesi ise şu bileşenlerden oluşmaktadır:

- Yerel yönetimler için hizmet kalitesini artırmaya yönelik stratejiler geliştirme,
- İçişleri Bakanlığı ile proje kapsamındaki belediyelerin işbirliği ve koordinasyonunun desteklenmesi,
- Mali destek süreçlerinin geliştirilmesi ve kaynakların daha etkin kullanımı,
- Mali yönetim ve desteğin kalitesinin artırılması,
- Daha etkili, iş dünyasına faydalı olabilecek, kaliteli işgücünün geliştirilmesi (Kösecik ve Akbaş, 2009:34)

LAR projesinde yalnızca AB ve İçişleri Bakanlığı işbirliği gerçekleştirilmemiş aynı zamanda Birleşmiş Milletler de kendi Kalkınma Programı kapsamında destek olup LAR

projesi 2005-2007 yılları arasında yoğun olarak yürütülmüştür (Durukal ve Genç, 2015:342)

3.3. IPA Çerçevesinde Yerel Yönetimlere Dair Projeler

IPA Kapsamındaki Yerel Projeler, 2007-2013 IPA I döneminde Türkiye’de hizmet kalitesinde geri kalmış belediyeler ve diğer yerel yönetimler tarafından işleme konan pek çok projeye mali destek sağlanması amacıyla desteklenmemiş hibe ve mali yardım projeleridir. IPA kapsamında; küçük altyapı sistemlerinin desteklenmesi, yerel sivil yönetimlerin ve yerel sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, yerel bölgelerin ayırt edici ekonomik özellik ve rekabet avantajlarının tespit edilip desteklenmesi, yerel işgücünün eğitim kalitesinin yükseltilmesi, sosyal ve toplumsal problemlerin çözüme kavuşturulması ve yerel kültürel mirasın korunması alanlarının geliştirilmesine odaklanılmıştır.

Bu dönemde yerel yönetimlere dair önemli projeler hayata geçmiştir. AB müktesebatına bakıldığında Türkiye’nin AB adaylığı sürecinin olması gerektiği gibi gerçekleşmesi için belediyeler ve yerel yönetimlere yönelik pek çok husus ve beklenti bulunmaktadır. Bu nedendir ki, yerel yönetim ve belediyelerin AB’nin mali yardım kapsamında sağlamış olduğu farklı programlar hem de bu programların hem yerel kalkınma hem de Türkiye’nin adaylık süreci açısından önemli olduğu konusunda bilgili ve bilinçli olması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de belediyelerin ve yerel yönetimlerin farkındalığının ve bilinçli hareket etmesinin garanti edilmesi kapsamında “Belediyeler AB’ye Hazırlanıyor Projesi” geliştirilmiştir. Bu proje ile de tüm Türkiye genelinde özellikle nüfusu 50 binden fazla olan yerel bölgeler ve bunların belediyeleri ve yerel yönetimlerinin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi hedeflenmiştir (Akça ve Şahin, 2015:489-492). 2011’de uygulaması başlayan proje kapsamında şu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür:

- Belediyelerin uzmanlaşmış çalışanlarına yönelik web tabanlı uzaktan eğitim,
- 8 ilde düzenlenecek bölgesel konferanslar ile belediye başkan ve başkan yardımcılarını için bilgilendirme,
- İyi uygulamaların görülmesi amacıyla yurtdışında belirlenecek AB belediyelerine çalışma ziyaretleri,
- Belediyelerin yararlanacağı AB ile ilgili konularda geliştirilecek yayın ve dokümanlar (TC AB Bakanlığı, 2017),

- Türkiye IPA kapsamında 2014-2020 döneminde ise 6 farklı alandaki IPA destek programı çerçevesindeki projelere katılmayı hedeflemektedir. Söz konusu programlar şunlardır:
- Erasmus Programı,
- Ufuk 2020 Programı,
- İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı (COSME),
- Yaratıcı Avrupa Programı,
- Fiscalis 2020 Programı ve
- Gümrükler 2020 Programı'dır.

Her ne kadar başlıklar farklılık gösterse de 2014-2020 programlarının içeriği ve hedefi bir önceki IPA kapsamındaki projelerin içeriği ve hedefleri ile uyumludur (Durukal ve Genç, 2015:342-343).

Bu programlar daha detaylı incelendiğinde ise Erasmus Programı ile sadece yerel düzeyde işgücünün iyileştirilmesi değil aynı zamanda Türkiye ve AB arasında genç öğrencilerin eğitimde hareketliliğinin sağlanarak ülkeler arası eğitim ve kültür alanında işbirliğinin ve uyumun sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir (Ersoy, 2013:154-166).

Ufuk 2020 Programı ile yükseköğretimde bilimsel araştırma ve projelerin desteklenmesi ve AB ülkelerindeki araştırma merkezleri ve üniversitelerin desteği ve işbirliğinin sağlanması hedeflenmiştir. COSME Programı çerçevesinde, yerel işletme ve KOBİ'lere küresel pazarlarda da rekabet edebilmelerini sağlamak için yenilikçilik ve girişimcilik ruhunun kazandırılması hedeflenmiştir. Yenilikçi Avrupa Programı kapsamında ise özellikle sinema sektörü alanında AB üye ülkeleri ile Türkiye arasında sanatsal projelerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Fiscalis 2020 programı ise vergilendirme üzerine bir program olup bu programda AB sistemine uyumlu olacak şekilde yerel yönetimlerde vergilendirme sistemini geliştirmek ve bölgesel düzeyde de vergi sisteminin işlerliğinin artırılması hedeflenmektedir. Son olarak, Gümrükler 2020 Programı ile yerel piyasalarda gümrük işlemleri dâhilinde AB ülkelerinin ve Türkiye'nin hedeflerinin uyumlaştırılması amaçlanmaktadır (Durukal ve Genç, 2015:342-343).

Bu dönemde AB ile işbirliğinin yerel düzeyde de artırılması hedeflenmekte ve bu ilke üzerinden adım atılmaktadır. Belediyelere sağlanacak doğrudan mali yardım destekli projeler ise genelde AB üye ülkelerinin belediyeleri ile Türkiye'nin belediyeleri arasında iletişim ve işbirliğinin geliştirilmesi, doğal çevrenin desteklenmesi ve bu konuda altyapının

Çevreyi koruyacak Şekilde düzenlenmesi, yerel piyasalarda rekabet edebilirliğinin artırılması alanları içerisinden seçilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN RİZE İLİNE YAPMIŞ OLDUĞU MALİ YARDIM VE DESTEKLERİ İÇEREN PROJELER

Avrupa Birliği'nin Rize iline yapmış olduğu mali yardım ve destekler incelendiğinde 14 projeye ulaşılmıştır. Bu projeler şunlardır:

- 1- AB Balıkçılık Müktesebatına Uyum Projesi
- 2- Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı
- 3- Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama
- 4- Mahkeme Yönetim Sistemine Destek Projesi
- 5- Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadınların ve Kadın Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Güçlendirilmesi Projesi
- 6- Karadeniz Havzası İşbirliği Programı
- 7- Rize Çay Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi
- 8- Yenilikçi Yöntemlerle Kayıtlı İstihdamın Teşviki
- 9- Kadın İstihdamının Artırılması Projesi
- 10- Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi
- 11- Genç İstihdamının Güçlendirilmesi Projesi
- 12- Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşma Oranının Artırılması Projesi
- 13- Kamu İstihdam Servislerinin Güçlendirilmesi Projesi
- 14- Rize Entegre Su Projesi

Yukarıda başlıkları verilen projelerin içerikleri aşağıda sunulmuştur.

4.1. AB Balıkçılık Müktesebatına Uyum Projesi: AB'nin katılım öncesi mali yardımı 2003 yılı programında yer alan projelerden biri de AB Balıkçılık Müktesebatına Uyum Projesi'dir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 6,6 milyon avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve Rize'yle birlikte 22 ilde uygulanmasını takip etmiştir. Bu proje ile Türkiye'nin balıkçılık mevzuatının, Avrupa Birliği balıkçılık mevzuatına uyumu, sonucunda ise dört bir tarafı denizlerle çevrili ülkemizde, balıkçılık sektörünün milli ekonomiye katkısının artırılması hedeflenmiştir. Balıkçı gemilerinin bilgisayar kaydı, takip edilmesi ve istatistik verilerinin kayıt çalışmaları için destek verecek projesi, Türkiye'de balıkçılık alanının gelişimi için 29 ilde Balıkçılık Liman Ofisleri İnşaatını da kapsamaktadır.

4.2. Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı: AB'nin katılım öncesi mali yardımı 2003 yılı programında yer alan projelerden biri de Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı'dır. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 24 milyon avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve Rize'yle birlikte 6 ilde uygulanmasını takip etmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Programı ile hedef bölgenin ekonomik ve sosyal yönlerden gelişimine katkı sunulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, bölgedeki sosyal yönden kalkınma, kuruluşların yatırımları ve mahalli yönetim birimlerinin turizm ile çevre alanlarında küçük ölçekli alt yapı ve üst yapı projeleri desteklenmiştir. Program kapsamında 214 proje için 24 milyon avro tutarında finansman yapılmıştır. Rize ili dâhilinde toplam 37 proje finanse edilmiştir. Proje uygulamaları tamamlanmıştır.

4.3. Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama: AB'nin katılım öncesi mali yardımı 2005 yılı programında yer alan projelerden biri de Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama (SELP-2)'dir. Proje, 96,2 milyon avro tutarında bir bütçeye sahiptir ve Rize'yle birlikte 49 ilde uygulanmıştır. Küçük İşletmeler Kredi Programı 2. Aşama (SELP-2) ile küçük işletmelere bankalar aracılığıyla kredi imkanı sağlanmasını hedeflemiştir. Bu kredilerle birlikte küçük işletmelerin piyasa şartlarında rekabet etmesinin teşvik edilmesi, ticari bankaların kredi verebilme kapasitelerinin artırılması ve kuruluşlara finans oluşturulması amaçlanmıştır. 2009 yılında başlayan projenin 2010 yılı Temmuz ayında 8837 kuruluşa 96,2 milyon avro kredi verilmiştir.

4.4. Mahkeme Yönetim Sistemine Destek Projesi: AB'nin katılım öncesi mali yardımı 2006 yılı programında yer alan projelerden biri de Mahkeme Yönetim Sistemine Destek Projesi'dir. Adalet Bakanlığı, 3,3 milyon avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve Rize'yle birlikte 6 ilde uygulanmasını takip etmiştir. Mahkeme Yönetim Sistemine Destek Projesi'nin temel hedefi, Avrupa Birliğindeki ideal uygulamalar dikkate alınarak, yargı sisteminin iş yükünün azaltılması, yargı süreci dâhilinde bulunan bürokratik işlemlerin mükerrer yapılmaması, iş yükünün çoğalmasını ve yargılama süresinin gecikmesini engelleyecek, kişilerin yargı makamlarına yaptığı müracaatlardan daha hızlı sonuçlar edinmelerini temin edecek bir mahkeme yönetim sisteminin ve bu sistemin işletilmesini tesis edecek teknik yapının kurulması; ayrıca söz konusu sistemi verimli olarak işletebilecek yeterliliği bulunan personellerin eğitiminin verilmesidir.

4.5. Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadınların ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Projesi: AB'nin IPA-I Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma Bileşeni 2007 yılı programında yer alan projelerden biri de bu projedir. GAP İdaresi ve Bölgelerde Seçilen Valilikler, 5 milyon avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur. Rize ili dahil 7 ilde uygulanmasını takip etmiştir. Çalışmanın hedefi, cinsiyet ayrımcılığına, kadın haklarına yönelik yapılan suistimallere karşı mücadelede; kadınların sosyo-ekonomik ve siyasal statüsünün yükseltilmesinde duyarlılığın artırılmasıdır. Antalya Manavgat, Aydın, Konya, Mardin, Rize'dir.

4.6. Karadeniz Havzası İşbirliği Programı: AB'nin IPA-II Sınır Ötesi ve Bölgesel İşbirliği Bileşeni programında yer alan projelerden biri de Karadeniz Havzası İşbirliği Programı'dır. Avrupa Birliği Bakanlığı ve Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı (TİKA), 18,9 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve Karadeniz Havzası'ndaki Rize ili dahil 25 ilde uygulanmasını takip etmiştir. AB Bakanlığı ve Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı tarafından yürütülen projenin hedefi, Karadeniz Havzası'ndaki ülkeler içinde sosyo-ekonomik ve kültürler faaliyetlerin artırılmasını, işbirliğini güçlendirilmesini ve olumlu komşuluk yaklaşımlarını desteklemeyi amaçlamıştır. Programda Karadeniz'e kıyısı olan veya yakınlığı bulunan 10 (on) ülke bulunmaktadır. Türkiye için ayrılan bütçe 18,9 Milyon Avro'dur.

4.7. Rize Çay Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi: AB'nin IPA-III Bölgesel Kalkınma Bileşeni Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında yer alan projelerden biri de Rize Çay Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi'dir. Rize Ticaret ve Sanayi Odası, 9,9 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve projeyi Rize ilinde uygulanmasını takip etmektedir. Rize Sanayi ve Ticaret Odası'na yürütülen çalışmanın Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde hazırlığı yapılmış, 2011'de imza edilmiştir.

4.8. Yenilikçi Yöntemlerle Kayıtlı İstihdamın Teşviki: AB'nin IPA-IV İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni Programında yer alan projelerden biri de Yenilikçi Yöntemlerle Kayıtlı İstihdamın Teşviki'dir. Sosyal Güvenlik Kurumu, 15 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve projeyi öncelikli 12 düzey-II (NUTS-II) bölgesinde uygulanmasını takip etmektedir. 2009 Haziran ayında sonuçlanan proje başvuruları çerçevesinde 238 proje başvurusu kabul edilmiştir. 42 projeye 9.317.650 Avro hibe verilmiştir.

4.9. Kadın İstihdamının Artırılması Projesi: AB'nin IPA-IV İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni programında yer alan projelerden biri de Kadın İstihdamının Artırılması Projesi'dir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), 17,1 milyon avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve öncelikli 12 Düzey-II (NUTS-II) Bölgesinde uygulanmasını takip etmektedir. Kadın İstihdamının Artırılması Projesi, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)'un koordinatörlüğünde icra edilmiştir. Projeye birlikte öncelikli verilen ve tespit edilen yerlerde kadın istihdamını teşvik edecek çalışmalara destek sağlanması hedeflenmiştir. 2009 Haziran ayında tamamlanan proje başvuruları süresince 1058 proje başvurusu kabul edilmiştir. Projelerin değerlendirilmesini müteakip toplam 135 proje için 24.505.625 Avro hibe verilmiştir. Program dahilinde Rize ilindeki 6 proje kabul edilerek 708.187,23 Avro hibe almıştır.

4.10. Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi: AB'nin IPA-IV İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni programında yer alan projelerden biri de Hayat Boyu Öğrenmenin Desteklenmesi Projesi'dir. Milli Eğitim Bakanlığı, 15 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve öncelikli 12 Düzey-II (NUTS-II) Bölgesinde uygulanmasını takip etmektedir. Proje, ÇSGB'nin koordinatörlüğünde icra edilmiştir. 2009 Haziran ayında tamamlanan proje başvuru sürecinde 488 proje başvurusu kabul edilmiştir. Değerlendirmeler tamamlanmış ve 45 proje için hibe desteği verilmesine karar verilmiştir. Rize'de 2 proje başarı sağlamıştır.

4.11. Genç İstihdamının Güçlendirilmesi Projesi: AB'nin IPA- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni programında yer alan projelerden biri de Genç İstihdamının Güçlendirilmesi Projesi'dir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), 23 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve öncelikli 12 Düzey-II (NUTS-II) Bölgesinde uygulanmasını takip etmektedir. Proje, ÇSGB'nin koordinatörlüğünde icra edilmiştir. Projeye beraber genç nüfusun işgücü piyasasına dahil edilmesinin ve genç nüfusun teşvik edilmesini hedeflemiştir. 2009 Eylül ayında tamamlanan proje başvuruları sürecinde 1128 proje başvurusu kabul edilmiştir. 128 proje 24.308.787 Avro, Rize'den de 3 proje toplam 566.157,34 Avro hibe kazanmıştır.

4.12. Özellikle Kız Çocuklarının Okullaşma Oranının Artırılması Projesi: AB'nin IPA-IV İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni programında yer alan projelerden biri de bu projedir. MEB, 16,1 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve öncelikli 12 Düzey-II (NUTS-II) Bölgesinde uygulanmasını takip

etmektedir. Proje, ÇSGB'nın koordinatörlüğünde icra edilmiştir. 2009 Eylül ayında tamamlanan proje başvuruları sürecinde 653 proje başvurusu kabul edilmiştir. Değerlendirmeleri müteakip toplam 89 proje 9.822.287 Avro hibe desteği almıştır. Rize'den kabul edilen proje bulunmamaktadır.

4.13. Kamu İstihdam Servislerinin Güçlendirilmesi Projesi: AB'nin IPA-IV İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni programında yer alan projelerden biri de Kamu İstihdam Servislerinin Güçlendirilmesi Projesi'dir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), 17 Milyon Avroluk projenin Türkiye'deki sorumlu kuruluşudur ve öncelikli 12 Düzey-II (NUTS-II) Bölgesinde uygulanmasını takip etmektedir. Proje, ÇSGB'nın koordinatörlüğünde icra edilen Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı İnsan Kaynaklarının Güçlendirilmesi Operasyonel Programı çerçevesinde finansmanı sağlanmıştır.

4.14. Rize Entegre Su Projesi: Rize Belediyesi tarafından "Rize Entegre Su Projesi" başlığıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na sunulan bir IPA projesidir. Proje çerçevesinde içme suyunun temin edilmesiyle ilgili olarak; içme suyu depoları, isale hatları, şehir su şebekesinden kaynaklı sorunların çözümü hedeflenmektedir. Atıksu faaliyetleri ile ilgili olarak da, arıtma tesisleri, derin deniz deşarjı, yağmur suyu şebekesi gibi altyapı sorunları çözümlenecektir. Bu projenin bütçesi 30 milyon euro, hibe miktarı ise 27,3 milyon euro'dur. Projenin 30 aylık bir süre içinde tamamlanması öngörülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini araştırmaktır.

5.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Alan araştırması Rize ili ile sınırlı olarak yapılmış ve Avrupa Birliği kapsamında desteklenen projelerin Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisinin ne olduğu araştırılmıştır. Bu bağlamda Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen Rize Valiliği, Rize Belediyesi, Rize Ticaret ve Sanayi Odası, İl Özel İdaresi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde görev yapan toplam yedi kişi üzerinden veriler toplanmış, yorum ve değerlendirmeler yapılarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

5.3. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmaların en önemli özelliği insanları, varlıkları ve olayları doğal ortamda incelemesi yani doğalcı olmasıdır (Punch, 2011:65) Nitel veri toplama teknikleri ile ele alınan bu araştırma, Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini saptamak amacıyla planlanmıştır.

Araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması umut edilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008:45; Sönmez ve Alacapınar, 2011:108).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması (Yıldırım ve Şimşek, 2008:71) nedeniyle araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı, ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnektir, iki uç arasında yer almaktadır. Araştırmacıya bu esnekliği sağladığı için bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

5.4.ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için her bir katılımcının aydınlatılmış (bilgilendirilmiş) onamı alınmıştır. Katılımcıların izni alınarak görüşmelerin tamamı ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Yapılan tüm görüşmelerde verilen bilgilerin, sadece bu araştırma için kullanılacağı ve kişisel bilgilerin gizli tutulacağı katılımcılara söylenmiştir.

5.5. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma grubunun seçiminde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan çalışma grubuyla çalışılmasıdır. Bu doğrultuda Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen Rize Valiliği, Rize Belediyesi, Rize Ticaret ve Sanayi Odası, İl Özel İdaresi ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde görev yapan toplam yedi kişi örnekleme dâhil edilmiştir.

Araştırmaya kabul ölçütleri şu şekildedir:

- Rize ilinde görev yapıyor olma
- Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımlardan kaynaklı projeler hakkında bilgi sahibi olma
- Araştırmaya katılmayı gönüllü kabul etme.

5.6. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama araçları görüşme, gözlem ve döküman incelemesidir. Araştırmada Avrupa Birliği kapsamında desteklenen projelerin Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisi irdelenirken

detaylı bilgilere ihtiyaç duyulduğu için görüşme yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırmaların temel karakteristiği araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma ve araştırmanın katılımcıları tarafından dünyayı görme oluşturmaktır. Bu bağlamda nitel araştırmalarda, katılımcıların bakış açılarını ortaya çıkarmak ve anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak için nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır (Kuş, 2003:65) Bu amaçla katılımcıların Avrupa Birliği kapsamında desteklenen projelerin Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisi algılarını çeşitli açılardan incelemek amacıyla, araştırmacı tarafından yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formunda görüşmecilere 8'er soru sorulmuştur, verilen cevaplar doğrultusunda yeni sorularla konu derinleştirilmiştir.

Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için katılımcılardan önceden randevu alınmış ve katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri ortamlarda veriler toplanmıştır. Veriler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir. Kayıt edilen veriler daha sonra bilgisayar ortamında yazıya dökülerek analiz yapılmıştır.

5.7. VERİLERİN ANALİZİ VE YORUMLANMASI

Verilerin analizinde kullanılmak üzere ses kayıt cihazı yoluyla kaydedilmiş sözel veriler; yazıya aktarılmış, kodlamaları yapılmış ve betimsel analiz yöntemiyle yorumlanmıştır.

5.7.1. Verilerin İşlenmesi ve Yazıya Aktarılması

Verilerin analiz sürecinde, öncelikle katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar, değiştirilmeden katılımcıların bire bir ifadeleri araştırmacı tarafından Microsoft Office Word 2010 kelime işlemci programında yazıya geçirilmiştir.

5.7.2. Verilerin Kodlanması

Görüşme sırasında sorulan cevapların kodlanmasında, katılımcı isimleri kullanılmadan her bir katılımcı ile yapılan görüşme sırasına göre K1, K2, K3,....., K7 şeklinde kodlanmıştır.

5.7.3. Betimsel Analiz

Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer alabilir. Bu yaklaşımla okuyucu elde edilen bilgilerle betimsel bir yaklaşımla tanıştırılmış olur. Bu betimlemelerden yola çıkarak araştırmacının kendi yorumlarını yapması ve bazı çıkarımlarda bulunması mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008:65).

Bu bağlamda bu araştırmada görüşme verileri ortaya çıkarılan kodlar aracılığıyla kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların konuyla ilgili algıları yorumlanarak raporlaştırılmıştır. Analiz edilen verilerin daha iyi anlaşılması için bulguların sunumunda tablolar kullanılmıştır. Tablolarda bulguların frekansı (f) ve yüzdesi de (%) olarak işlenmiştir. Araştırma nitel bir araştırma olduğu için herhangi bir istatistiksel program kullanılmamıştır. Veriler okuyucunun anlayacağı bir dille tanımlanmıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Meslek Durumları ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Katılımcı	Cinsiyet	Meslek	Frekans (f)	%
K1	Erkek	Plan Proje Müdürü	1	% 14,3
K2	Erkek	Genel Sekreter	1	% 14,3
K3	Erkek	Öğretim Görevlisi	1	% 14,3
K4	Erkek	Öğretim Üyesi	1	% 14,3
K5	Erkek	Genel Sekreter	1	% 14,3
K6	Erkek	İmar Müdürü	1	% 14,3
K7	Erkek	Birlik Müdürü	1	% 14,3
Toplam			7	%100

Toplam yedi katılımcı üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Farklı meslek gruplarından katılımcılar araştırmaya katkı sağlamıştır. (Tablo 1) Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların tamamının erkek olması, Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen kadın çalışan bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların, Avrupa Birliği kapsamında desteklenen projelerin Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkilerini algılamalarına ilişkin bulguları belirlemek için yapılan betimsel analiz sonuçları sunulmuştur. Bu bağlamda Ek-1’de gösterilen mülakat sorularından elde edilen veriler tablolaştırılarak kategorilere ayrılmış ve katılımcıların görüşleri direkt olarak alıntılarla desteklenerek bulgular elde edilmiştir.

Tablo 6:Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılmış mali yardımların yeterliliğine yönelik bulgular

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Yapılan proje sayısının yetersiz olması	K1, K3, K6, K7	4	%57,2
AB projelerinin zor olması	K2	1	%14,3
Nitelikli personel eksikliği	K4, K5	2	%28,6
Rize ilinin coğrafi konumu	K5	1	%14,3

Katılımcıların çoğu Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılmış mali yardımların yeterli olmadığını düşünmektedir. Bunun nedeni irdelendiğinde *yapılan proje sayısının yetersiz olması*, *AB projelerinin zor olması*, *nitelikli personel eksikliği* ve *Rize ilinin coğrafi konumu* kategorileri oluşturulmuştur. Bu kategorilere ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Yapılan proje sayısının yetersiz olması:

Yapılan görüşmelerde K1 ve K3 Rize ili özelinde AB projeleri ile ilgili proje üretiminin ve proje başvurularının yetersiz olmasının yapılan mali yardımları olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Bu bağlamda K1 *“Şu anda hem başvuru yaptığımız proje sayısına baktığımız zaman hem de gelen paraya baktığımız zaman yetersiz tabiki.”* şeklinde görüş bildirirken, K3 *“Avrupa Birliği mali yardımları almak için proje yapılması gerekiyor. Bu noktada Rize'nin proje üretimi konusundaki kapasitesinin düşük olduğunu söyleyebilirim.”* ifadesiyle aynı noktaya dikkat çekmiştir. Benzer şekilde K6 Rize ilinde AB projelerine yönelik bilinç düzeyinin düşük olmasının Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımları olumsuz etkilediğini ve bu nedenle de mali yardımların yeterli olmadığını düşünmektedir. K6'nın bu düşüncesini destekleyen ifadesi *“Yerelden yeterince proje yazılmadığını, yeterli derecede bilinçlenme olmadığını ve yeterli talep olmadığını düşünüyorum.”* şeklindedir. K7 ise K6'nın ifade ettiği Rize ilinde AB projelerine yönelik bilinç düzeyinin düşük olmasını il genelinde konuya yönelik bir teşkilatlanma olmaması ile ilişkili olduğunu düşünmektedir. Bu doğrultuda K7 *“Rize'de profesyonel kişilerden oluşmuş bir ekip bulunmamaktadır. Bu yüzden proje üretimi anlamında çalışmalar yetersiz. Çevre iller bu konuda çok iyi.”* ifadesini kullanmıştır. Katılımcıların ifadelerine göre Rize ilinde Avrupa Birliği projelerine yönelik yeterli alt yapı ve teşkilatlanmanın olmaması konu ile ilgili bilinç düzeyini etkilemektedir. Dolayısıyla bu durum il bazında üretilen proje ve yapılan başvuru sayısını da olumsuz etkilemektedir. Gerekli teşkilatlanmanın oluşturulmasıyla konunun önemine dikkat çekilerek bu olumsuz durumun önüne geçilebileceği kanaatindeyiz.

Avrupa Birliği projelerinin zor olması:

Yapılan görüşmelerde K2 Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların yeterli olmamasını, Avrupa Birliği projelerinin hazırlanma aşamasının zor olmasına bağlamaktadır. Bu bağlamda K2 *“AB mali yardım kapsamındaki projeler zor projelerdir”* ve *“Avrupa Birliği'nin mali yardım kapsamındaki uyguladığı proje sistemindeki zorluklar nedeniyle bölgemiz yeteri kadar proje kazanmıştır dersek doğru olmaz.”* şeklinde iki görüş bildirmiştir. Ayrıca K2 bu zorlukların beraberinde bir takım sorumlulukları da getirdiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla K2 *“AB projesi uygulamada böyle bir şeyin altına girmede büyük çekincelerimiz oluyor. Niye? Bir sürü sorumluluğun altına sizi sokuyor. Yani bu tip bir sorumluluğun altına girildikten sonra kendinizi,*

kurumunuzu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin hazinesini de sorumluluk altına sokuyorsunuz. Yani herhangi bir şey olsa bir aksiliğe uğrasa hazine o parayı AB'ye geri vermek zorunda. Yani çok ağır şartları olan bir sistem” diyerek proje hazırlayan bireylerin sorumluluk alma konusunda çekincelerinin olduğunu ve bu durumun proje yapımını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir.

Nitelikli personel eksikliği:

Katılımcılardan bazıları Avrupa birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların yeterli olmamasının bir diğer nedenini ise Rize ilinde Avrupa Birliği projeleri ile ilgilenen nitelikli personel eksikliğine bağlamaktadır. Ayrıca katılımcılar konu ile ilgili çalışan kişilerin gönüllülük ilkesine dayalı olarak görev yaptığını belirtmektedir. Bu durum K4 tarafından “*Rize’de bu yardımlara başvuracak nitelikli personel sorunu var. Mevcut kişiler gönüllülük esasına göre görev yapmaktadır. Bunlarda düşünüldüğünde gelen yardımlar fena değildir*” ifadesi ile daha iyimser karşılanırken, K5 “*Rize bu konuda profesyonel ekipleri olan bir il değil. Teşkilatlanma yok. Tamamen gönüllülük ilkesiyle kurumlarda belirlenmiş kişilerin yürüttüğü bir çalışma ve çok yetersiz*” konu ile ilgili profesyonel ekibin olmamasının proje üretimini olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak Rize’de projelerde görev alabilecek personelin niteliği artırmaya yönelik çalıştay gibi bilimsel programlara ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz.

Rize ilinin coğrafi konumu:

Yapılan görüşmelerde K5 “*Rize’ye yapılan AB mali yardımlarını yeterli bulmuyorum. Çünkü Rize Türkiye’nin doğusunda kalan bir il. Belki de yardımlara en uzak olan illerden bir tanesi.*” şeklinde görüş bildirerek Rize ilinin coğrafi konumunun da Avrupa birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımları olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

Tablo 7: Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilini sosyo-kültürel açıdan etkileme durumu

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Sosyo-kültürel açıdan olumlu etkisi olmamıştır	K1, K2, K4, K5, K6, K7	6	%85,8
Sosyo-kültürel açıdan olumlu etkileri olmuştur	K3	1	%14,3

Sosyo-kültürel açıdan olumlu etkisi olmamıştır:

Yapılan görüşmelerin analizi sonucunda katılımcıların tamamına yakını Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilini sosyo-kültürel açıdan olumlu etkilemediğini ifade etmişlerdir. Bunun nedeni sorgulandığında K1 “*Ne yazık ki projelerin sosyal hayatta birebir farkedilebilir etkisi olmadı. Vatandaşlara direkt olarak faydası olmadı. Projeler genellikle alt yapı yatırımları olduğu için bunlar vatandaşları dolaylı olarak etkilemektedir.*” şeklinde görüş bildirerek projelerin genellikle alt yapı projesi olduğu için sosyo-kültürel hayata bir etkisinin olmadığını düşünmektedir. K5 de K1'e benzer ifadelerde bulunmuştur. K5 konu ile ilgili fikrini “*Mali yardımların sosyo-kültürel hayata etki edecek projeler olmadığını düşünüyorum. Daha çok alt yapıya yönelik ve teknik projeler yapıldı. Sosyo-kültürel anlamda çok projeye rastlamadım*” ifadesiyle desteklemektedir. Katılımcılar Rize ilinde Avrupa Birliği tarafından desteklenen projelerin genellikle teknik ve alt yapı projeleri olduğu için sosyo-kültürel hayatı etkilemediğini düşünmektedir.

Yine de katılımcıların bazıları bu projelerin sosyo-kültürel hayata etkisinin nasıl olacağının zamanla anlaşılabileceğini söyleyerek olumlu bir beklenti içerisinde olduklarını araştırmacıya ima etmişlerdir. Bu bağlamda K1 “*Ama yeni dönem için birkaç Sivil Toplum Kuruluşumuz (STK) çalıştay yapıyor. İstihdam açısından olumlu katkıları olmayabilir ancak vatandaşın sosyo-kültürel hayatına birebir etkisi olacak projeler düşünülüyor. Bunlar kısa vadede anlaşılabilecek, etkisi ölçülebilecek şeyler değil, uzun vadeli işler.*”, K5 “*Teknik ya da altyapı projelerinin sosyo-kültürel hayata etkisi çok zaman alabilir.*” ve

K6 “Benim bildiğim yapılan birçok proje teknik projelerdir. Bu projelerin sosyo-kültürel anlamda etkisini görebilmek için uzun yıllar gerekiyor.” şeklindeki ifadeleri ile katılımcıların günümüzde bu projelerin etkisinin olmadığını düşünmelerine karşın gelecekte bu fikirlerinin değişebileceği anlaşılabilir.

Ayrıca K1 Rize’yi sosyo-kültürel açıdan olumlu etkileyebilecek proje başvurularının olduğunu ve henüz sonuçlanmadığını ifade etmiştir. K1’in ifadesi şu şekildedir: K1: “Eskiden projelerimiz daha çok alt yapı projeleri idi. Ancak yeni dönemde sosyo-kültürel açıdan etkileri olan projeler üretiyoruz. Örneğin, biz Boğaziçi Üniversitesi ile birlikte, iklim değişikliği ile ilgili farkındalık oluşturmak için 50 bin euroluk bir tane proje yaptık. Daha sonra yine bizim hazırladığımız iklim değişikliği ile ilgili bir kardeş şehir projemiz vardı. Bu projeler kabul edilmedi. Şimdi yine Avrupa Birliği’nin desteklediği Karadeniz sınır ötesi hibe programı var. Oraya bir proje yaptık. Onun sonucunu bekliyoruz. Ondan sonra Ulaştırma Bakanlığı’nın yeni bir projesi vardı. Orda da biz engelli bireyleri sosyo-kültürel açıdan etkileyecek bir proje yaptık. Bunlar daha sonuçlanmadı.”

Yapılan görüşmelerde diğer katılımcılar ile ortak görüşte olan K2 bu görüşünü Rize’de yapılan projelerin daha çok sorunu hafifletici nitelikte ve küçük çaplı projeler olduğu için sosyo-kültürel hayatı etkilemediğini düşünmektedir. K2 “Bu anlamda Rize’de küçük projeler uygulanmıştır. Bunlar yani palyatif çözümlerdir. Bunların sosyo-kültürel hayata bir etkisinin olduğunu çok düşünmüyorum. Örneğin kadına, gençliğe veya çocuklara yönelik projeler olmuştur ama onların ses getireceği bir sistem yoktur. Sosyo-kültürel açıdan yapılacak projelerin genelde bütçeleri küçüktür. Onun için parça parça bütçeler çok fazla ses getirmezler diye düşünüyorum.” K4 “Rize’de yaşayan birisi olarak sosyo-kültürel hayata çok etkisi olduğunu söyleyemem.”, K7 “Projelerin sosyo-kültürel hayata olumlu etkisi olmadı” ifadeleri ile K1, K2, K4, K5, K6, K7 Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılmış mali yardımların Rize ilini sosyo-kültürel açıdan olumlu etkilemediğini ifade etmişlerdir.

Sosyo-kültürel açıdan olumlu etkileri olmuştur:

Katılımcıların tamamına yakınının yukarıda belirttikleri görüşlerine karşın K3, konuyu başka bir açıdan değerlendirerek, Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılmış mali yardımların Rize iline sosyo-kültürel açıdan pozitif etkileri olduğunu ifade etmiştir. K3 “Proje kriterleri gereği Avrupa’lı ortaklarınız olması gerekiyor. Ortaklık yaptığınız

Avrupalılar proje kapsamında Rize'ye geliyor. Onlar Rize'ye geldiklerinde şehrinizi tanıtmaya imkanı buluyorsunuz. Dolayısıyla turizm açısından Rize'ye bir katkı sunuyorsunuz. Burada kaldıkları sürece harcama yaptıkları için ticaret yapan işletmelere de bir katkısı oluyor. Aynı şekilde Rize'de projeyi yürütecek kişilerin Avrupa'ya gitmesi kültür etkileşimine, oradaki proje bazlı bilgileri alması da bilgi transferine neden oluyor. Böylelikle bu etkileşimlerinde Rize'ye pozitif anlamda katkı sağladığını düşünüyorum.” şeklindeki ifadesi ile konuyu daha farklı pencereden yorumlamış ve konunun önemine dikkat çekmiştir.

Tablo 8: Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini etkileme durumu

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Ekonomik kalkınma düzeyine olumlu etkileri olmuştur	K3, K5, K6, K7	4	%57,2
Ekonomik kalkınma düzeyine etkisi olmamıştır	K1, K4	2	%28,6

Yapılan görüşmelerde Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini etkileme durumu sorgulandığında katılımcıların çoğu olumlu etkilediğini ifade ederken bazı katılımcılar olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların bazıları bu durumun zamanla anlaşılabilir bir durum olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların ekonomik kalkınmışlığa ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

Ekonomik kalkınma düzeyine olumlu etkileri:

Yapılan analizlerde K3, projelerin ticari hizmetleri için proje bütçesinden para ödenmesinin Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini olumlu etkilediğini düşünmektedir. K3 bu konudaki fikrini “ *Projeleri hazırlarken proje için gerekli olan her şeyi ticari işletmelerden alıyoruz. Dolayısıyla proje için aldığımız ticari hizmetlerin karşılığında proje bütçesinden para ödüyoruz. Dolayısıyla Rize ekonomisine katkısı olduğunu*

düşünüyorum. Ayrıca üretilen projelerle birlikte okullardan yurt dışı seyahatleri yapıyor. Ayrıca sosyal yönden de Rize'ye katkısı olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Benzer şekilde K5 de projelerin bölgenin kalkınmışlığına olumlu etki ettiğini düşündüğünü ifade etmekte ve bu durumu yaşadığı bir örnek üzerinden açıklamaktadır. K5: “Kesinlikle etkilemiştir. Kendi yürüttüğüm bir projede ihaleyi alan firmaya harcamaları Rize’de yapmayı teklif ettik. Taşeronlarınızı işlerinizi buradan yürütün dedik. Bölgenin kalkınmasına aracılık ettiğimiz için bizi tebrik ettiler. Bu projelerde fazla sayıda insan çalışıyor. En az 2-3 yıl burada çalışacaklar. Ve ayrıca projenin ihtiyaçları yerel bazda sağlanıyor. Dolayısıyla Rize ekonomisine kesinlikle katkı sağlamıştır.” Bir diğer katılımcı K6 da konu ile ilgili K3 ve K5 ile benzer görüşte olduğunu “Kesinlikle olumlu yönde etkisi olmuştur. Belkide merkezi bütçeden karşılayamayacağınız bir bütçeyi AB’den temin ederek kullanıyorsunuz. Dolayısıyla kamu bütçesine, ekonomiye, ekonomik kalkınmışlığa bir etkisi var. Ayrıca projeleri gerçekleştirirken harcanan paralar yerel esnafa, yerel firmalara gidiyor bu açıdan da yerel ekonomiye katkı sunuyorsunuz. Küçükte olsa yerelde kalkınmaya etki ediyorsunuz.” İfadesi ile dile getirmektedir. Katılımcıların ifadelerinden de görüldüğü gibi bir ilde yürütülmekte olan projeler birçok açıdan o ilin ekonomisini olumlu etkilemekte ve bu durum da ilin kalkınmışlık düzeyini artırmaktadır.

Ekonomik kalkınma düzeyine etkisi olmamıştır:

Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyine etkisi olmadığını düşünen K1 bununun nedeninin istihdama veya yatırıma yönelik bir girişim olmamasına bağlamaktadır. Bu bağlamda K1, düşüncesini “*Ekonomik kalkınmışlığa ise şu anda etkisi olmaz. Şu an olacağını düşünmüyorum yani. Çünkü istihdama yönelik ya da yatırıma yönelik bir şey yok.*” ifadesiyle dile getirmiştir. K4 ise projelerin ekonomik kalkınmışlığa etkisinin kısa sürede anlaşılamayacağını, bunun için süreç gerektiğini düşünmektedir. K4’ün konu ile düşüncesi şu şekildedir: “*Bunu ölçebilmek çok zor ve süreç alan şeylerdir. Bu projelerin ekonomiye katkısını hemen tespit edemezsiniz. Bir bilinçlenme oluşacak. Belki 10 yıl zarfında ortaya çıkabilecek bir durum. Mesela ben balıkçılıkla ilgili projeler yürütüyorum. Balıkçılarla görüşüyorum. Balıkçıda bir farkındalık oluşuyor. Ama balıkçılar bunun uygulamasını yaparsa ekonomiye katkı sunacak. Ve yaptıktan sonrada ekonomiye dönüşü zaman alacaktır.*” Katılımcıların görüşleri gelecek için umut vericidir. Bu nedenle yapılan projelerin kısa vadede gözle görülebilir olumlu etkisinin olmaması proje üreten kişilerin ve toplumdaki diğer kişilerin motivasyonunu düşürmemesi gerektiği kanaatindeyiz.

Tablo 9: Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Türkiye'nin diğer illeri ve Rize ilini etkileme durumu

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Büyükşehir olma durumu	K1, K2, K3, K6	4	%57,2
Coğrafi konum	K3, K5	2	%28,6

Görüşmelerde katılımcılara Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Türkiye'nin diğer illeri ve Rize ilini nasıl etkilediği sorulduğunda katılımcıların tamamına yakını Rize ilini Karadeniz bölgesinde bulunan Artvin, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun ve Sinop illeri ile karşılaştırmıştır. Yapılan bu karşılaştırmada K1, K2, K3 ve K6 ilgili şehrin büyükşehir olma durumunun bu konuda önemli bir etken olduğunu düşünmektedir. K1: *“Büyükşehirler personel sayıları ve kapasiteleri gelişmiş olduğu için proje yazma tecrübeleri daha fazla. Mesela Rize’de yapamadığın projeleri Samsun’da Sinop’ta yapabiliyorsun. Aynı şekilde Trabzon hem kalkınma ajansı hem de Avrupa Birliği’nden daha fazla hibe alıyor. Çünkü kapasitesi var. Proje yazıyor ve bu projeler para getiriyor.”* şeklinde düşünürken benzer şekilde K2: *“Büyük iller yani büyükşehir addettiğimiz illerin faydalanma oranı biraz daha yüksek olduğunu düşünüyorum.”* şeklinde düşüncesini dile getirmektedir. K3 Rize ilini yakın iller ile kıyaslayarak, *“Karadeniz’e baktığımızda ise Samsun ve Trabzon öne çıkıyor. Buna Giresun’u da ekleyebiliriz. Trabzon’da DOKAP var. Samsun’da ise OKAP var. Dolayısıyla bu şehirlerde daha çok proje üretilebiliyor. İnsanlar proje üretimine daha yatkın bir durumda. Ve AB mali yardım projeleri de üretebiliyorlar. DOKAP ve OKAP’ın olması belirttiğim şehirleri sosyo-kültürel açıdan etkiliyor. Rize daha düşük statüde yer alıyor.”* ifadesi ile Rize’nin bu konuda biraz daha geride kaldığını ileri sürmektedir. Büyükşehirlerin personel sayılarının fazla olması ve proje yazma tecrübelerinin daha iyi olmasının proje üretimi üzerine olumlu etkili olduğu için bu şehirlerin AB mali yardımlarından daha fazla faydalandığı ve dolayısıyla sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmışlığı pozitif yönde etkilendiği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. K6 aynı konu bağlamında Rize ve Trabzon illerini karşılaştırırken *“Trabzon bir büyükşehirdir. Ayrıca siyasal anlamda da daha hareketlidir. Ayrıca Trabzon milliyetçi bir şehirdir. Kentlerinin geleceklere için faydalı gördükleri projeleri üretmede daha etkinler.”* şeklindeki ifadeleri

ile, Trabzon'un büyükşehir olmasının yanı sıra Trabzon halkının milliyetçi bakış açısının olduğunu ve Trabzon'un siyasal anlamda daha hareketli olduğunu ve kentlerinin geleceklere için faydalı projeleri ürettiklerini düşündüğünü ifade etmiştir.

Coğrafi konum:

Katılımcılardan K3 *“Rize'nin AB projeleri bakımından daha düşük statüde olmasının nedeni kaynağa daha uzak olmasıdır diyebiliriz. Onun dışında Artvin'e göre daha iyi olduğumuzu söyleyebilirim. Kaymakamlıklarda, okullarda, belediyelerde kurulan proje üretim merkezleri Rize'ye daha çok mali yardım getirmek için çaba sarfediyor.”* ifadesi ile Rize ilinin coğrafi konumunun kaynağa erişim açısından uzakta olması nedeniyle bu durumu olumsuz bir durum olarak algılamakta Rize'nin doğusunda bulunan Artvin iline göre daha şanslı olduğunu da sözlerine eklemiştir. K5 ise Rize'nin coğrafi konumunu Trabzon ili ile kıyaslayarak *“Rize'nin Trabzon dezavantajından dolayı o seviyeye erişemedik.”* Trabzon'u Rize açısından dezavantaj bir şehir olarak algılamaktadır.

Tablo 10: Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkileme durumu

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Toplumsal gelişimi olumlu etkilemektedir	K3, K4	2	%28,6

Toplumsal gelişimi olumlu etkilemektedir:

Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkileme durumu sorgulandığında K3 bu tür projelerin özellikle projede görev alan bireylere bir dünya görüşü kazandırdığını ifade etmiştir. Bu bağlamda K3 düşüncesini *“AB mali yardım projelerinin şartlarından bir tanesi de tek başına proje üretemezsiniz. Mutlaka ortaklarınız olmalı. Projelerde farklı ülkelere ortaklarınız oluyor. Dolayısıyla o ülkelere seyahatleriniz, o ülkelerle bir alışverişiniz, gözlemleriniz oluyor. Gerek iş hayatından, iş hayatının farklı sektörlerinden, gerekse de toplumsal hayattan kesitler görebiliyor ve öğreniyorsunuz. Onların kariyerlerinde yaşadığı zorlukları görebiliyoruz. Bu da bizler bir dünya görüşü kazandırıyor. Bazı yaşadığımız*

sosyal olayları oralarda da görebiliyoruz. Bu olayların kendi ülkemizde de olduğunu görüyor ve diğer toplumlarda da yaşandığını anlıyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Buna ek olarak bir K4 “Yunanistan ekonomik olarak çöküntü içindeyken mali yardımlarla bu durum aştı. Bu tür ülkeler için fayda sağlıyor.” diyerek Yunanistan’ın ekonomik krizini Avrupa Birliği tarafından sağlanan mali yardımlar ile aştığını belirtmiştir. Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların toplumsal gelişimi farklı açılardan olumlu etkilediğini söylemek mümkündür. Diğer katılımcılar, konuları itibarıyla herhangi bir fikir beyanında bulunmamıştır.

Tablo 11: Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili beklenti durumu

Kategoriler	Katılımcılar	Frekans(f)	%
Tarım ve hayvancılık	K1, K4, K5, K6	4	%57,2
Ulaşım	K1, K6, K7	3	%42,9
Su	K1	1	%14,3
İstihdam	K4	1	%14,3
Yöresel Mimari	K6	1	%14,3

Katılımcılara Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili beklentileri sorulduğunda tarım ve hayvancılık, ulaşım, su, gibi konularda projeler üretilerek Rize iline mali yardım yapılması gerekliliği ifade edilmektedir.

Tarım ve Hayvancılık:

Katılımcıları tarım ve hayvancılık ile ilgili beklentileri değerlendirildiğinde tarım konusunda özellikle organik çay üretimi, likapa ve kivinin üretimine önem verilmesi gerektiğini düşündükleri göze çarpmaktadır. K1: “Tarım alanında likapa bitkisi yetiştirilebilir. Likapa bitkisinin üretiminde de da su çok önemli. Ayrıca çayın organikleşmesi ile ilgili bir proje yapılabilir. Çayeli’nde organik gübre ile ilgili Avrupa Birliği hibesi ile alındı. Onun daha aktif hale getirilmesi olabilir. Organik gübre üretimi çay bitkisini çok farklı yere getirebilir.”, K5: “Çay bitkisinin daha doğal bir şekilde sunumu ile ilgili AB’ nin katkıları olabilir.”, K6: “Rize insanı çay üretimini yavaş yavaş

kaybediyor. 25-30 yıl sonra buralarda çay tarımı kalmayacak diye öngörüyorum. Çay konusunda ne yapılabilir diye projeler üretilmeli. İnsanları tarlaya yeniden sokmamız lazım. Ayrıca kivi bu bölgede çok güzel bir biçimde yetişiyor. Kivinin tekrar bu bölgede üretilmesi için proje üretilebilir.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Hayvancılık konusu ile ilgili katılımcılar özellikle balıkçılığı ön planda tutmuştur. Bu bağlamda K1: *“Balıkçılıkta mesleki gelişim alanında destekler alınabilir. Su ürünleri hali yapılabilir. Taşımacılıkta soğuk hava depoları çok önemli.”* İfadeleri ile balıkçılığın mesleki anlamda geliştirilmesine yönelik projeler üretilmesi gerektiğine dikkati çekerken, K4 balıkçılık ile çevre kirliliğinin ilişkilendirildiği projeler üretilmesini önermekte ve uygulamakta olduğunu ifade etmektedir. *“Özellikle balıkçılık benim uzmanlık alanım. Son yıllarda çevre kirliliği popüler bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun balıkçılıkla ilişkilendirilmesi olabilir. Kolay fon olabilir. Desteklenmesi gerektiğini düşündüğüm bu alanlarda proje yapıyorum.”*

Ulaşım:

Rize küçük bir il olmasına rağmen trafik yoğunluğu olan bir ildir. Rize’de yaşayan insanlar genellikle trafik yoğunluğuna bağlı olarak ulaşım sorunu yaşamaktadır. Araştırmada katılımcıların ulaşım sorununun çözümüne yönelik projeler üretilmesi ve yürütülmesine yönelik beklentileri olduğu tespit edilmiştir. K1 beklentisini *“Rize’nin sorunları belli. Ulaşım problemi var. Ulaştırma Bakanlığı’na hibe başvurusunda bulduk. Eksikliler bir nebze oradan karşılanabilir.”* şeklinde belirtirken, K6: *“Rize özellikle şehirleşme ve trafik sorunu anlamında çok sıkıntılar yaşayan bir şehir. Şehirleşme anlamında, şehirleşmemizin AB’nin standartlarına uygun hale getirilmesi için projeler üretilebilir. Rize’nin 50-100 yıl sonraki yerleşimini düşünmeliyiz. Trafik sorununu çözmeliyiz.”* şeklinde belirtmektedir.

Su:

Avrupa Birliği tarafından Rize’ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili katılımcıların beklentileri arasında su projeleri de yer almaktadır. Bu bağlamda K1: *“Örneğin biz su projelerinde 70 milyon Euro civarında bir talepte bulunmuştuk ancak 20 milyon euroya kadar çektiler. Su hatları, yağmur suyu hatları, kanalizasyon hatları hepsinin yenilenmesini talep etmiştik ama onlar ana kollektör hattımızın ve arıtma tesisinin yapılmasına izin verdiler. Eğer ki destek verselerdi diğer saydıklarım da gerçekleştirilebilirdi.”* Diyerek beklentisine yönelik bir tecrübesini paylaşmıştır.

İstihdam:

Rize'nin yerli halkı genellikle iş imkânlarının kısıtlılığı başta olmak üzere farklı nedenlerden dolayı İstanbul gibi daha büyük illere göç etmişlerdir. Bu nedenle Rize'de bulunan çay bahçeleri gibi tarımsal alanlarda çalıştırılmak üzere insan iş gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç duyulan bu iş gücü genellikle Gürcistan'dan karşılanmaktadır. Araştırmada K4'ün "*Rize'de yetişmiş eleman sorunu var. Çaylık alanlarda mayıstan ağustosa kadar tarımsal aktivite söz konusu. Rizeliler genellikle bunu kendileri yapmıyor. Gürcüstan'dan gelen halkı işçi olarak çalıştırıyorlar. Dolayısıyla kayıt dışı istihdam oluşuyor. Bunun önlenmesi için bir proje üretilebilir. Bunun dışında Çayeli bakır gibi bir maden var ve bir süre sonra biteceği söyleniyor. O bölgede ve o kuruluştta çalışanların istihdamı için projeler üretilebilir.*" ifadesi ile bu yönde bir beklentisinin olduğu saptanmıştır.

Yöresel Mimari:

Rize'de özellikle yeni yapılan binalarda yöresel mimari öne çıkartılmaya çalışılmaktadır. Ancak bilindiği gibi Rize Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde yağış alan bir ilimizdir. Binalar mimari açıdan tasarlanırken görüntüsüne önem verildiği gibi dayanıklı olmasına da dikkat edilmesi gerekir. Dayanıklılık konusuna önem verilmediği takdirde binaların sıklıkla tadilatı söz konusu olmakta ve bu da maddi bir kayıp olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda K6 "*Rize'de yöresel mimariye en güzel örneklerden bir tanesi Rize Tıp Fakültesi'dir. Bunun gibi Çayeli Kaymakamlık binası, yeni yapılan üniversite lojmanları buna iyi bir örnektir. Mesela benim dedemin 60-70 yıl önce yaptığı yöresel mimariye uygun olan evi hala ayakta, ama Tıp Fakültesi 2-3 yıl içinde yeniden onarıldı. Bu bir örnektir. Yöresel mimariyle ilgili çok ciddi çalışma yapmalıyız diye düşünüyorum. Yöresel mimarinin yapılması, hazırlığı ve uygulaması hakkında çok ciddi projeler üretilmelidir.*" ifadesi ile yöresel mimariye sadece görüntü açısından değil tasarım ve uygulama açısından da dikkat edilerek projelerin üretilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir."

SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa Birliği, üye ülkeler ve birliğe katılmak için resmen başvurusunu gerçekleştirmiş ve başvurusu kabul edilmiş aday ülkeler için farklı hibe ve mali yardım olanakları sunmaktadır. Aday ve üye ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimlerine katkı sunmak, birbirlerine denk hale getirmek ve de uluslararası gelişmişlik seviyesini dengede tutmak maksadıyla hibe ve kredi şeklindeki farklı mali araçlar halinde ciddi bir kaynak sarfetmektedir. Avrupa Birliği, gerekli hallerde üçüncü ülkeler için de mali yardım yapmaktadır.

Bilhassa 1999 yılında Türkiye'nin aday ülke statüsünü kazanmasının ardından, Türkiye'de gerçekleştirilen reformların, siyasal, sosyal, ekonomik ve bölgesel kalkınma gibi pek çok alanda gerçekleştirilmesinde birliğin IPA, MEDA kapsamındaki yardım projelerinin ve yerel seviyedeki hibe projelerinin etkili olduğu ifade edilebilir.

Diğer taraftan, Türkiye'deki AB mali yardımları gözden geçirildiğinde özellikle Yunanistan'ın adaylık statüsünün kazanılması öncesindeki vetolarının Türkiye'ye sağlanan mali yardımların gereken şekilde kullanılmasında engel teşkil ettiği görülmektedir.

Sonraki 2000-2013 yılları arasında Avrupa Birliği mali yardım projelerinin daha çok temel reformların kamu kurumlarında desteklenmesi odaklı olduğu görülmektedir. Bu dönemde bilhassa kamu kurumlarında yolsuzlukların azaltılması ve kamudaki şeffaflığın desteklenmesine yönelik projeler ağırlık kazanmıştır.

2014-2020 dönemi Avrupa Birliği destekli projeler ve programlar mercek altına alındığında ise Türkiye'nin AB ile sosyal, ekonomik, kültürel uyumunu destekleyecek uluslararası seviyede projeler öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra, atık tesisleri, çevrenin korunmasına dair geri dönüşüm tesisleri vb. gibi büyük çaplı projelerin desteklenmesinde hibe yardımı değil IPA programlarının tercih edildiği görülmektedir. Bu dönemde Avrupa Birliği'nin mali yardımlar hakkında küçük projelerin desteklenmesinde hibe projelerini, büyük projelerinin finanse edilmesinde ise IPA vb. programları tercih ettiği, aday ülkeleri ve yerel yönetim birimlerini de bu şekilde yönlendirdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla belediyelerin ve yerel yönetim mekanizmalarının projelerin finansmanını nasıl sağlayacakları hususunda daha dikkatli ve bilinçli olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu bilinçlenmenin ve farkındalığın oluşturulması için Avrupa Birliği Başkanlığı'na önemli görevler düşmektedir. Avrupa Birliği Başkanlığı, mali yardımların etkin bir biçimde yerel

yönetim birimlerinde kullanılabilmesi için, yerel yönetimlerle sürekli işbirliği içinde olmalı, yerel yönetim birimlerinin mali yardımlarla ilgili bilinçlendirilmesinde, yönlendirilmesinde etkin rol oynamalıdır. Bunun için eğitim toplantıları, istişare toplantıları, değerlendirme toplantılarının faydalı olacağı kanaatindeyiz. Mali yardımlarla ilgili yapılan her türlü mevzuat değişikliği ya da illerimizde gerçekleştirilebilecek örnek projeler başkanlık tarafından AB ofisi yetkililerine ve yerel yönetim birimlerindeki ilgili kişilere oluşturulacak bir otomasyon sistemiyle duyurulabilir.

Avrupa Birliği Başkanlığı'nın il ve ilçelerde daha etkin bir şekilde teşkilatlanması, merkezi yönetim, yerinden yönetim modelleri örnek alınarak organize edilmesi etkinliği artıracaktır. Başkanlık böyle bir teşkilatlanmayı gerçekleştirmeyecek olsa dahi yerel yönetim birimleri her ilde böyle bir teşkilatlanmayı kentlerinin geleceği açısından oluşturmalı ve etkin bir şekilde de takip etmelidir.

Avrupa Birliği mali yardım ve destekleri açısından Rize örneği incelendiğinde, Rize'nin temel tarım üretimi olan çayın incelenmesine ve geliştirilmesine yönelik, Rize Sanayi ve Ticaret Odası'nın Rize Çay Araştırma ve Uygulama Merkezi Projesi ilk göze çarpan Avrupa Birliği destekli IPA projelerinden bir tanesidir. Bir diğer IPA projesi ise Rize Belediyesi tarafından yürütülen Rize Entegre Su Projesi'dir.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının icra ettiği projeler ise kamu kurum ve kuruluşlarının fiziki, beşeri ve mali kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle çoğunlukla küçük ölçekli projeler olup bilhassa Rize'ye özgü hususlarda iyileştirme hedefli projelerdir. Bu girişimler büyük çaplı destek gerektirmeyen sadece Rize ilini kapsayan ya da çevre illeri de kapsayan projelerdir. Rize ili odaklı farklı kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen Avrupa Birliği mali yardım destekli projelerin özellikle ekonomik, sosyal ve toplumsal sorunlara odaklı ve tüm Türkiye nezdinde dikkate alınan projeler olduğu görülmektedir. Ancak kentin küçük bir sahil kenti olma statüsünü gelişmiş düzeyde bir il olması yönünde etkileyecek IPA projelerinin sayısı 3'dür. Bu sayının daha fazla artırılması, kentin yaşanan sorunlarına katkı sunacak büyük çaplı IPA projelerinin üretilmesi son derece önemlidir.

Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini araştıran bu çalışmada, yapılan proje sayısının yetersiz olması, AB projelerinin zor olması, nitelikli personel eksikliği ve

Rize ilinin coğrafi konumu nedeniyle katılımcıların çoğu Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların yeterli olmadığını düşünmektedir.

Desteklenen projelerin sosyo-kültürel hayata etkisi araştırıldığında katılımcılar yapılan projelerin daha çok sorunu hafifletici nitelikte ve küçük çaplı projeler olduğu için sosyo-kültürel hayatı olumlu etkilemediğini düşünmektedir. Bir grup katılımcı ise bu durumun zamanla anlaşılabilirliğini ifade etmektedir. Buna karşın bir katılımcı projelerin kültür etkileşimine, bilgi transferine neden olduğunu ve bu anlamda sosyo-kültürel hayatı olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Yapılan görüşmelerde Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımların Rize ilinin ekonomik kalkınma düzeyini etkileme durumu sorgulandığında katılımcıların çoğu olumlu etkilediğini ifade ederken bazı katılımcılar olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Katılımcılara Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan Türkiye'nin diğer illeri ve Rize ilini nasıl etkilediği sorulduğunda katılımcıların tamamına yakını Rize ilini Karadeniz bölgesinde bulunan Artvin, Trabzon, Giresun, Ordu, Samsun ve Sinop illeri ile karşılaştırmıştır. Bu iller arasında Rize ili Artvin'den daha iyi bir konumda iken, diğer illere göre biraz daha geri planda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Avrupa Birliği tarafından yapılmış mali yardımların Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkileme durumu sorgulandığında, bu tür desteklerin bireylere bir dünya görüşü kazandırdığını ve bazı toplumları krizden kurtardığına yönelik verilere ulaşılmıştır.

Katılımcılara Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili beklentileri sorulduğunda tarım ve hayvancılık, ulaşım, su, istihdam, yöresel mimari gibi konularda projeler üretilerek Rize iline yapılan mali yardımın artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Rize ili gelişmekte olan bir ilimizdir. Üretim, sanayileşme ve istihdam imkanlarına bakıldığında çay tarımı ve üretimi dışında üretim mekanizmalarının neredeyse yok denecek düzeyde yetersiz oluşu ve buna bağlı olarak genç nüfusun çok fazla istihdam imkanı bulamaması, kamusal hizmetlerdeki ve sosyo-kültürel anlamdaki yetersizlikler, hayat pahalılığı gibi birçok nedenden dolayı dışa yapılan göç akımı olduğu da bir gerçektir. Mevcut nüfusun korunması ya da artırılmasından ziyade geriye doğru giden bir nüfus

mevcudu bulunması kentin geleceği açısından negatif bir olgudur. Kentin gelişimi, göç akımının azaltılması ve göç eden kesimin kente tekrar kazandırılması için Avrupa Birliği hibeleri ve mali yardımları bu yönde etkin bir şekilde kullanılabilir. Kamu kurum ve kuruluşlarının araştırma ve geliştirme hedefleri için kullanılan bu mali yardımlar istihdamın artırılması, göç hareketinin yönünün değiştirilmesi, göç eden insanların kente tekrar dönmesi için teşvik edilmesi gibi büyük projeler AB mali yardımlarıyla gerçekleştirilebilir. Bu durum yerelde şehrin çehresine olumlu pek çok olumlu katkı sunarken genelde ise ülke kalkınmasına yardımcı olacaktır.

Gerek Rize ili genelinde gerekse de Rize kamu kurum ve kuruluşlarının yürüttüğü projeler olsun bu projelerde Avrupa Birliği'nin sağlamış olduğu mali yardım ve desteklerin Rize'nin gelişmesindeki rolü yadsınamaz. Diğer taraftan, yerel yönetimlerin vatandaşların ihtiyaçları ve beklentileri konusunda merkezi yönetimden daha fazla bilgiye sahip olduğu göz önüne alındığında Rize kamu kurum ve kuruluşları projelerinin kapsamının genişlemesi gerektiği ifade edilebilir. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için, yerel yönetim birimlerinin AB hibe projeleri, IPA ve MEDA gibi farklı şartları ve koşulları olan mali yardım programlarına yönelik farkındalıkların artırılması gerekmektedir. Rize Belediyesi ve Rize Valiliği, Avrupa Birliği mali yardımlarından ve diğer desteklerinden yararlanabilmek için kapsamlı bir Avrupa Birliği proje ofisi oluşturmalıdır. Bu ofislerde ilgili mühendislerden teknik çalışanlara kadar birçok personel bulundurulmalı, her türlü teknik ortam oluşturulmalı, kentin sorunları ve geleceği için çok sayıda IPA vb. destekli büyük projeler üretmeleri sağlanmalıdır. Bu ofislere daha yoğun olarak Avrupa Birliği mali yardımları konularında eğitim ve bilgilendirme etkinlikleri tertip edilmelidir. Şehrin bu tür büyük projelere ve finans kaynaklarına ihtiyacı çok fazladır.

Bir başka açıdan bakıldığında Rize ili Doğu Karadeniz Bölgesi'nin turizm dinamiklerinden bir tanesidir. Ancak buna rağmen sahil şeridinde birçok turistik mekân ve turistik faaliyet gerçekleştirebilecek olanak bulunmasına karşın turizm işletmelerinin sayısı, görsellik, ışıklandırma oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca il genelinde, il merkezine ve turistik mekânlara gerçekleştirilen turizm faaliyetleri de yetersiz kalmaktadır. Bütün bunların iyileştirilmesi, yerli ve yabancı turistlerin seyahatlerinde Rize'yi tercih etmelerini sağlayacak, dolayısıyla kent ve ülke ekonomisine, istihdama katkı sağlayacak turizm projelerinin oluşturulması son derece önemlidir. Turizm Bakanlığı ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Avrupa Birliği'nin IPA ve diğer destekleriyle birlikte gerçekleştirilecek projeler için etkin çalışmalar yürütmesi önerilebilir.

Bir diğerk perspektiften bakıldığında ÷lkemizde üretilen balık türlerinin büyük bir çoğunluğu Rize bölgesinden elde edildiğı bilinmektedir. Balığın sağılık açısından tüketimi önemlidir. Bu çerçevede bakıldığında balık türlerinin sağılık üzerine olumlu ya da olumsuz etkilerinin neler olduğı akademik çalışmalarla desteklenerek ortaya konulmalıdır. Bu akademik çalışmaların su ürünleri ve tıp bilimi ile ortaklaşa yürütölmesi daha zengin verilerin ortaya çıkmasına olanak sağılar. Ancak bu çalışmaların yürütölmesi için önemli mali kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Birliğı mali yardımları ve destekleri bu finansmanı sağılamak için çok uygun bir kaynaktır. Bu finans kaynağı ve bu akademik çalışmalar neticesinde, Doğı Karadeniz Bölgesi'nde yıllık üretim miktarı 300.000 ton civarında olan balık türlerinden başta hamsi, istavrit, palamut vb. gibi balıkların insan sağılığı açısından ne tür etkileri olduğı kanıt düzeyinde ele alınabilir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ile Rize Ticaret Borsası işbirliğı içerisinde bu tür projeler ele alınıp yerel, bölgesel ve uluslararası alanda literatüre katkı sağılanabileceğı aşıkardır.

Doğı Karadeniz Bölgesi Rize ilinde avlanan balık miktarının yüksek tonajlarda olması, balıkçılığı profesyonel bir meslek olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu bağlamda balıkçılık mesleğinin uzmanlık düzeyinde nasıl yapılabileceğı, avlanma esasları, avlanmayı sağılayan teknik donanımlar, araç ve gereçler ve bunların modernizasyonu için ciddi mali kaynaklar gerekmektedir. Hem istihdamı destekleyecek hem de sektörün kalitesini yükseltecek projeler son derece mühimdir. Kamu kurum ve kuruluşlarının mali bütçeleri göz önüne alındığında yine bu sahada da Avrupa Birliğı mali destekleri finansman kaynağı olarak tercih edilebilir.

Kivi meyvesi anavatanı Çin'dir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre dünyada kivi üretimi 3,3 milyon tondur. Bu miktarın yarısından fazlası Çin'de üretilmekte olup ÷lkemizde de 1994 yılından itibaren üretimi başladığı bilinmektedir. Türkiye'de kivi üretimi için iklim ve toprak özellikleri açısından en uygun bölge Doğı Karadeniz Bölgesi'dir. Doğı Karadeniz Bölgesi'nde kivi meyvesi çay ve fındık üretimine alternatiftir. Doğı Karadeniz Bölgesi'nde en fazla kivi üretimi Rize ilindedir. Başlıca tarımsal üretimi çay olan Rize ilinde kivi üretimini destekleyecek, bu konuda araştırmalar yaparak üreticiyi bilinçlendirecek ve aynı zamanda da çay üretimine alternatif bir iş imkânı sunacak kivi üretimi hakkında, araştırılması ve geliştirilmesi yönünde projelere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu projelerin finanse edilmesinde de Avrupa Birliğı mali yardım ve destekleri kullanılabilir.

Yaprakları, kökleri, meyveleri ve çiçekleri sağlık açısından oldukça önem arz eden literatürde ise yaban mersini olarak bilinen likapa bitkisi de Rize ilinde yetiştirilebilen bir bitkidir. Bu bitkinin üretimi için geçimini tarımdan sağlayan bölge halkının farkındalığı artırılmalı bu yönde Avrupa Birliği mali yardımlarıyla geniş çaplı projeler oluşturulmalıdır.

Ayrıca Avrupa Birliği Bakanlığı'nın lağvedilerek Dışişleri Bakanlığı uhdesinde Avrupa Birliği Başkanlığı olarak faaliyetlerine devam etmesinden dolayı Avrupa Birliği ofislerinde bilgi kopukluğu meydana geldiği müşahede edilmiştir. İllerde gerçekleştirilen hibelerin, mali yardımların, projelerin ve buna bağlı istatistiki verilerin; Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından, kamu kurum ve kuruluşlarının, müteşebbislerin ve 3. kişilerin online olarak erişebileceği bir platformda kayıt altına alınması ve erişime açması; yeni projelerin üretilebilmesi, yeni değerlendirmelerin yapılabilmesi vb. diğer bakımlardan faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Son olarak bu çalışma Avrupa Birliği mali yardımları çerçevesinde yapılan mali yardımlarla ilgili Rize örneği üzerinden genel bir değerlendirme yapmaktadır. Bu yardımların etkinliği ve verimliliğine yönelik olarak ilgili projelerin etkisini ölçmeye yönelik daha fazla sayıda akademik çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda üniversitelerin bulunduğu ilde faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortaklaşa projeler ortaya koyması önemlidir. Bu bağlamda TÜBİTAK projeleri, Erasmus programları ve Avrupa Birliği mali yardımları baz alınarak çeşitli projeler geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akça, H. Şahin, A. P. (2015). Türkiye’de Uygulanan AB Hibe Destekli Projelerin İncelenmesi. International Conference on Eurasian Economies, 486-494.
- Aykın, S. M. Gürsoy, K. (2011). “Müzakere Sürecinde Türkiye’ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları: Taahhütler ve Gerçekleşmeler”, *Yönetim ve Ekonomi*, 18 (2), 159-179.
- Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.abgs.gov.tr>, E.T.:17.12.2018.
- Bakırcı, M. (2009). “Avrupa Birliği Üyelik Öncesi Destek Fonu’nun IPA Kırsal Kalkınma Bileşeni IPARD, Türkiye’nin Durumu ve Muhtemel Etkileri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21, 53-78.
- Bilgisay, H., 2010. “Yerel Yönetim Reformu ve İl Özel İdareleri: Bursa Perspektifinde Bir Analiz”, *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, Ed.: Bekir Parlak, Dora Yayınları, Bursa, 279-294.
- Bilici, N. (1997). “AB Mali Yardımları ve Türkiye”, Ankara: Akçağ Yayınları, 34.
- Bilici, N. (2006). “AB’de Ekonomik Bütünleşme ve Türkiye’nin Entegrasyonu”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5 (2), 39-45.
- Çeliktaş, İ. (2009). “Katılım Öncesi Mali Yardım Aracının Merkezi Olmayan Yapılanmada Getirdiği Değişiklikler ve Yardımların Planlanması”, *Sayıştay Dergisi*, 73-95.
- Çiçek Y. (2014). “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan, Cilt:11, Sayı:1, 53-64.
- Çokgezen, J. Y.,& Yıldırım, E. (2007). “AB Türkiye Mali İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2):147-168.
- Çubukçu, D.Ö. (2008). “Avrupa Birliği Çerçevesinde Yerel Yönetimler ve Gelir Yapıları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (1):81-120.
- Çukurçayır, M.A. (2011). “Yerel Yönetimlerde “Avrupalılaşıma ve Demokratikleşme”, *Dış Denetim*, Nisan Mayıs-Haziran: 5-10.

- Dinç, G. (2014). *2014-2020 İpa II Dönemi Hazırlıkları ve 2007-2013 İpa I Dönemi İle Karşılaştırılması*. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi, 1-121.
- Durukal, O. Genç, F. N. (2015). “Belediyelerde Dış Mali Kaynak Kullanımı: Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2):333-359.
- Emini, F.T. (2009). “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformunun İç ve Dış Dinamikleri”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16 (2): 44-45.
- Erdoğan, E. S. (2013). “Sosyal Güvenlik Alanında AB Katılım Öncesi Mali Yardımları”, *Sosyal Güvence*, (4): 50-89.
- Ersoy, A. (2013). “Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerinde karşılaştıkları sorunlar: Erasmus değişim programı örneği”, *Eğitim ve Bilim*, 38 (168): 154-166.
- Esen, E. (2006). “Yerel Yönetimlerin Avrupa Birliği Konusunda Eğitim Gereksinimleri: Görüşler ve Öneriler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 15 (3): 9.
- Göksan, T.S. Uzundurukan, S. Keskin, S. N. (2009). “Yaşam Boyu Öğrenme ve Avrupa Birliği’nin Yaşam Boyu Öğrenme Programları”, 1. *İnşaat Mühendisliği Eğitimi Sempozyumu*, 143-151.
- Gözübüyük A. Şeref (1976). *Türkiye’nin İdari Yapısı*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Gözübüyük A. ve Tekin A.Ş.(2006). *Yönetim Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Hergüner, B. & Kalkan E. (2017). *Farklı Boyutlarıyla Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri*, Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Hoffschulte, H. (1994). *Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma*, Uluslararası Yerel Yönetimler Semineri, Ankara.
- İlkay, T.A.Ş., Eylemer, S., & Şemsit, S. (2016). “Kırsal Turizme Bütünleşik Yaklaşım: Avrupa Birliği Örneği”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 877-904.

- Kahraman, S. (2008). “AB-Akdeniz Bölgesel Politikaları ve Türkiye’nin Uyumu”, *Journal of Yasar University*, 3(12), 1731-1742.
- Karabacak, H. (2004). “Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye İle Mali İşbirliği”, *Maliye Dergisi*, 146, 69-106.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keleş, R. (2012). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Keser, H. (2004). *Avrupa Bütünleşme Sürecinde Yerel Yönetimler*, Yerel Yönetimler Kongresi Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Bildiriler Kitabı.
- Koçak, S. Y. (2009) “Ankara Antlaşması’ndan Müzakerelere Avrupa Birliği Mali Yardımları”, *Yönetim ve Ekonomi*, 16 (2), 133-146.
- Köseçik, M. Akbaş, İ. (2009). *AB Mali Yardımları ve Türkiye’de Desteklenen Yerel Yönetim Projeleri*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Köseyahyaoglu, L.,& Yeğen, İ. (2010). “AB Mali Yardımları ve Büyüme İlişkisi: Türkiye ve Yeni AB Üyeleri Üzerine Bir Nedensellik İlişkisi”, *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 15 (2). 27-42.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Küçük, O. (2007). “AB Uyum Sürecinde Kalkınma Ajansları ve AB Hibe Projelerinin Bölgesel Kalkınmaya Katkılarının Araştırılması: Samsun, Kastamonu ve Erzurum Nuts II Bölgesi Örneği”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 495-507.
- Maastrich Antlaşması m.36; Demirkaya, Y. (2008). *Birleşik Avrupa’nın Yerelleşme Politikası*, (Ed.) Bozdoğan, R. ve Demirkaya, Y., *Türkiye’de Yerel Yönetimler*, Nobel Yayın Dağıtım.
- Odabaşı Sarı, A. (2006). *Avrupa Birliği Uyum Politikası, Katılım Öncesi Mali Araçları ve Türkiye*, İKV Yayınları, İstanbul.
- Onur, A. (2009). “IPA ve Yapısal Fonlar”, *Bütçe Dünyası*, 3 (31), 45-59.

- Onar S.S.(1966). *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Hak Kitabevi, İstanbul.
- Özmen, Ö. G. F. (2009). “AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 327-340.
- Ökmen, M. ve Canan, K. (2009). “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türk Kamu Yönetimi”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1):139-171.
- Parlak, B. (2014). “Avrupa Birliği Perspektifinden Merkezi Yönetim - Yerel Yönetim İlişkileri”, *Tesam Akademi Dergisi*, 1(1): 14.
- Punch KF. (2011). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çev.: Dursun Bayrak, H. Bader Arslan, Zeynep Akyüz), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Sertesin, S. (2013). “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik şartı Reform Açısından Önemli mi?”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 1-5.
- Sönmez ve G. Alacapınar (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayınları, Ankara.
- TC AB Bakanlığı (2017b). Belediyeler AB’ye Hazırlanıyor. <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=45646&1=1> (ET.:16.11.2018)
- TC AB Bakanlığı (2018c). Türkiye AB Mali İşbirliği <https://www.ab.gov.tr/5.html> (ET: 17.11.2018)
- Türkoğlu İ. (2009). *Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Türkoğlu İ, Bucaktepe A. (2015). “Yerel Yönetimlerin Mali Özerkliği ve Avrupa Birliği Ülke Uygulamalarından Örnekler”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, 319-336.
- Ulusoy A. & Akdemir T. (2014). *Mahalli İdareler Teori-Uygulama-Maliye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, M. H., & Çılbant, C. (2006). “Avrupa Birliği’ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi”, *Yönetim ve Ekonomi*, 13(2), 97-118.
- Yavuz, F. (2005). *Türkiye’de Tarım*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yıldırım A &Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, U., Bulut, Y., Tanıyıcı, Ş. ve Dönmez, O.D. (2012). “İl Genel ve Belediye Meclis Üyelerinin Yerel Yönetimler Konusunda Avrupa Birliğine İlişkin Yaklaşımları: Hatay Örneği”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17): 14.
- Yıldız, H. Yardımcıoğlu, F. (2005). “Türkiye’ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Aday Ülkelerle Karşılaştırılması”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (2), 75-106.

EKLER

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırma Konusu: Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Mali Yardım ve Destekleri: Rize Örneği

Araştırmanın Problem Cümlesi: Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisi nasıldır?

Yer : Rize

Tarih ve Saat :

Görüşmeci :

Giriş :

Merhaba, benim adım Alaattin Güngördü. Trabzon Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisiyim. Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisi üzerine bir araştırma yapıyorum.

Amaç : Avrupa Birliği tarafından Rize iline yapılan mali yardımların Rize ilinin sosyo-kültürel gelişimine ve ekonomik kalkınmışlığına etkisini araştırmaktır.

Görüşme Soruları :

1-Bugüne kadar Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımları yeterli buluyor musunuz?

2-Sizin bakış açınıza göre Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılmış mali yardımlar sosyo-kültürel açıdan Rize ilini nasıl etkilemiştir?

3-Sizce Avrupa birliği tarafından yapılmış mali yardımlar Rize ilinin kalkınma düzeyini etkiledi mi?

4-Avrupa Birliği mali yardımlarının, Rize'deki sosyo-kültürel etkisini Türkiye'nin diğer illerindeki sosyo-kültürel etki ile karşılaştırdınız mı? Özellikle Karadeniz bölgesindeki illeri karşılaştırabilir misiniz?

5- Avrupa Birliği mali yardımlarının, AB'ye üye ülkelerdeki toplumsal gelişime etkisini hakkında ne düşünüyor sunuz?

6-Avrupa Birliği tarafından Rize'ye yapılabilecek mali yardımlar ile ilgili olarak beklentileriniz nelerdir?

7-Bugüne kadar yapılmış mali yardımları göz önüne alarak desteklenmesini düşündüğünüz farklı alanlar var mı?

8-Ekleme istediğiniz bir konu var mı?

Teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Kayseri’de doğdu. Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yerel Yönetimler Tezli Yüksek Lisans Programında lisansüstü eğitimine devam etmektedir.

Alaattin GÜNGÖRDÜ

